

UNIVERSITATEA „AUREL VLAICU” ARAD
FACULTATEA DE TEOLOGIE „ILARION V. FELEA”

**Nichifor Crainic și Dumitru Stăniloae - relevanța
Misticii în înnoirea Dogmaticii Ortodoxe din
România în secolul al XX-lea**
Rezumat

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:

Pr. prof. univ. dr. Ioan Tulcan

DOCTORAND:

Diac. Paul-Sebastian P. Orădan

ARAD

2016

CUPRINS

	Pag.
INTRODUCERE	4
MOTIVUL	5
STADIUL CERCETĂRII TEMEI	6
METODA	8
OBIECTIVELE CERCETĂRII	8
CLARIFICĂRI TERMINOLOGICE	8
CAPITOLUL I	
TEOLOGIA DOGMATICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI	
AL XX-LEA	11
1.1. Problema influențelor apusene și a depășirii abstractismului dogmatic.....	11
1.2. Problema elaborării propriilor Manuale de Teologie Dogmatică.....	28
1.3. Problema identificării și asumării „metodei” în Teologia dogmatică românească.....	34
1.4. Congresul de la Atena: necesitatea redescoperirii metodei și duhului Părinților.....	42
CAPITOLUL II	
REDESCOPERIREA MISTICII RĂSĂRITENE ȘI INTEGRAREA EI ÎN	
TEOLOGIA ROMÂNEASCĂ	53
2.1. Teologia Bisericii – teologie mistică prin excelență.....	53
2.2. Distanța dintre mistica apuseană și mistica răsăriteană.....	64
2.3. Nichifor Crainic și mistica răsăriteană.....	78
2.3.1. Nichifor Crainic – descoperirea misticii răsăritene în Apus.....	78
2.3.2. <i>Nichifor Crainic – mistica disciplină teologică</i>	88
2.3.3. <i>Nichifor Crainic – primul curs de mistică în teologia română</i>	95
2.4. Reverberații ale misticii răsăritene în învățământul teologic românesc.....	106
2.4.1. <i>Dumitru Stăniloae – mistica în abordarea dogmatică</i>	106
2.4.2. <i>Ioan Gh. Savin – mistica în abordarea apologetică</i>	115
2.4.3. <i>Nicolae Mladin – mistica în abordarea teologiei morale</i>	119
2.4.4. <i>Ilarion V. Felea – mistica în exprimarea omiletică</i>	121
CAPITOLUL III	
NICHIFOR CRAINIC ȘI DUMITRU STĂNILOAE – ÎNNOIREA DOGMATICII	
ORTODOXE ÎN ROMÂNIA SECOLULUI AL XX-LEA	124
3.1. Nichifor Crainic și Dumitru Stăniloae – două personalități teologice, două destine.....	124

3.1.1. <i>Doi teologi, două destine</i>	124
3.1.2. <i>Întâlnirea și colaborarea teologie-cultură</i>	138
3.1.3. <i>Aprecieri reciproce</i>	148
3.2. <i>Viziunea comună asupra înnoirii teologiei ortodoxe</i>	155
3.2.1. <i>Depășirea metodei scolastice</i>	155
3.2.2. <i>Asumarea metodei patristice</i>	162
3.2.3. <i>Unitatea dintre dogmă și spiritualitate (mistică)</i>	172
3.2.4. <i>Unitatea dintre dogmă-spiritualitate și neamul românesc</i>	180
3.3. <i>Implicațiile înnoitoare ale misticii răsăritene în Teologia Dogmatică română în sec. al XX-lea</i>	185
3.3.1. <i>Depășirea schematismului și abstractismului</i>	185
3.3.2. <i>Afirmarea unei viziuni unitare între dogmă și experiență</i>	191
CAPITOLUL IV	
TEME MISTICE DOMINANTE ÎN GÂNDIREA TEOLOGICĂ A LUI NICHIFOR CRAINIC ȘI DUMITRU STĂNILOAE	
4.1. <i>Nepătimirea</i>	200
4.2. <i>Curățirea minții</i>	203
4.3. <i>Extazul</i>	213
4.4. <i>Contemplația</i>	225
4.5. <i>Vederea luminii necreate</i>	244
4.6. <i>Îndumnezeirea</i>	256
CAPITOLUL V	
TEME MISTICE RELAȚIONATE CU ASPECTELE ESENȚIALE ALE DOGMATICII ORTODOXE	
5.1. <i>În gnoseologie</i>	274
5.2. <i>În cosmologie</i>	283
5.3. <i>În antropologie</i>	293
5.4. <i>În eshatologie</i>	298
CONCLUZII	305
BIBLIOGRAFIE	319

REZUMATUL LUCRĂRII

Relevanța misticii în dogmatica ortodoxă este o temă de care ar trebui să se țină seama indiferent de contextul teologic-cultural sau istoric-bisericesc în care ne aflăm. Lipsa misticii din dogmatica ortodoxă înseamnă ruperea legăturii acesteia cu teologia patristică și cu modelul patristic de teologhisire, ducând inevitabil la o învățătură bazată exclusiv pe rațiune, desprinsă de experiența și trăirea liturgică. Teologia Părinților, cu toate că s-a folosit de aparatul tehnic al gândirii, precum și de avantajele științei, nu s-a oprit la acestea. Ei nu s-au informat doar intelectualicește despre Dumnezeu, ci au depășit comandamentele acestor scheme raționale, vizând comuniunea și participarea la Dumnezeu, cu alte cuvinte theosis-ul sau îndumnezeirea.

Unirea cu Dumnezeu nu înseamnă cunoașterea Acestuia în totalitate, pentru că niciodată nu vom putea să îl cunoaștem pe Dumnezeu deplin, El fiind învăluit de taină și de mister – deci și învățătura Părinților va avea un pronunțat accent de taină și mister. Dacă dorim să urmăm această teologie, va trebui inevitabil să vorbim despre noțiunea de taină în teologie sau despre teologia mistică, teologie proprie Răsăritului creștin. În Biserica Ortodoxă, întreaga învățătură este cuprinsă de taină și nu poate fi pătrunsă dacă rațiunea omenească nu este completată de contemplație și meditație. Când învățătura teologică este supusă exclusiv rațiunii și se încearcă explicarea în amănunt a misterului dumnezeiesc, învățătura devine raționalistă și abstractă deoarece s-a eliminat taina. Dumnezeu rămâne astfel închis în transcendența Sa, El nefiind accesibil minții omenești raționale. Acest model de teologhisire a fost folosit cu precădere în Apus de către teologia scolastică și a dus la abstractizarea învățăturii teologice, transformând-o într-o teologie raționalistă și filosofică.

O astfel de teologie a influențat și dogmatica ortodoxă românească, așa încât, la început de secol XX, aceasta era prezentată în cadrul școlilor teologice, străină de duhul și metoda patristică a Răsăritului creștin. Din cauza lipsei unei teologii originale și a practicării unei teologii de inspirație apuseană-scolastică, dogmatica ortodoxă era caracterizată în acea perioadă de un istorism excesiv, precum și de un mod de abordare rece, teoretic și abstract, lucru care a condus la necesitatea reînnoirii teologiei dogmatice românești și a recentrării acesteia pe filonul teologiei patristice-duhovnicești. Această reorientare a discursului teologic a însemnat de fapt regăsirea teologiei duhovnicești a Părinților și redescoperirea elementului mistic în tratarea și prezentarea ei.

Motivul elaborării prezentei lucrări constă tocmai în dorința de a identifica germenii înnoirii în teologia dogmatică ortodoxă română a secolului XX. Nichifor Crainic și părintele Dumitru Stăniloae sunt cei doi teologi – unul fără studii de teologie, altul cu studii temeinice de

teologie – care conectează gândirea dogmatică ortodoxă la izvoarele de viață ale spiritualității și ale Bisericii Ortodoxe dintotdeauna. Nichifor Crainic și părintele Dumitru Stăniloae au rămas unici în conștiința teologică românească, atât pentru ce a însemnat mistica în teologia secolului XX, cât și pentru profundele transformări aduse în dogmatica românească. Prin contribuțiile pe care le-au avut, au amprentat definitiv teologia românească, oferind dogmaticii ortodoxe conturul și direcția specifică teologiei răsăritene.

Tema pe care am abordat-o nu a mai fost abordată în această formă nici în teologia ortodoxă românească, nici în teologia creștină în general, însă contribuții convergente spre această temă au fost prezentate mai ales în ultimul sfert de veac, atât în teologia ortodoxă română, cât și în teologia creștină în general. Este adevărat, cele mai notabile contribuții în acest sens au fost cele referitoare la gândirea teologică și dogmatică a părintelui Dumitru Stăniloae, fără a lipsi cele referitoare la contribuția lui Nichifor Crainic la înnoirea teologiei ortodoxe române. Lucrarea de față se fundamentează în cea mai mare parte a ei pe opera celor doi mari teologi și în special pe cursurile de mistică. Pentru o conturare mai precisă a contribuției majore pe care teologii sus-amintiți au avut-o în teologia dogmatică românească prin redescoperirea teologiei mistice, au fost consultate și lucrările altor teologi români și străini, de altfel lucrări notabile în această zonă a teologiei.

Astfel, dintre lucrările convergente spre această temă am amintit următoarele: Maciej Bielawski, *Părintele Dumitru Stăniloae – o viziune filocalică despre lume*; Jürgen Henkel, *Îndumnezeire și etică a iubirii în Spiritualitatea ortodoxă. Ascetica și Mistica părintelui Dumitru Stăniloae*; Preot prof. dr. Ștefan Buchiu, *Cunoașterea apofatică în gândirea Părintelui Stăniloae*; Ieromonah Calinic (Berger), *Teognosia – sinteza dogmatică și duhovnicească a părintelui Dumitru Stăniloae*; Florin Duțu, *Mistica ortodoxă și schimbarea la față a Teologiei Românești – Nichifor Crainic, Arsenie Boca, Dumitru Stăniloae – cei mai buni dintre cei mai buni*; Pr. prof. univ. dr. Cristinel Ioja, „Părintele Dumitru Stăniloae (1903-1993) – restaurarea Dogmaticii Ortodoxe în secolul al XX-lea”, în *Părintele Profesor Dumitru Stăniloae sau consonanța dintre dogmă, spiritualitate și liturghie*; Diac. Ștefan Iloae, „Ascetica și mistica în teologia Părintelui Dumitru Stăniloae”, în *Studii Teologice*; Pr. Ioan C. Teșu, „Teologia ca exercițiu ascetic și experiență mistică. Aprofundări ale părintelui Stăniloae”, în *Studii Teologice*; Dumitru Stăniloae, „Opera teologică a lui Nichifor Crainic”, în *Gândirea*; Diac. Ioan I. Ică jr., „Nichifor Crainic și redescoperirea misticii în Ortodoxie în prima jumătate a secolului XX”, în *Nichifor Crainic, Cursurile de mistică. I Teologie mistică. II Mistică germană*.

Metoda folosită în elaborarea acestei lucrări este cea tradițională de interpretare a contribuției teologice în dogmatica ortodoxă, cu implicații în întreaga gândire teologică ortodoxă română. În această lucrare am căutat, printr-o abordare și metodă istorică, să pun în lumină

contribuțiile teologice ale părintelui Dumitru Stăniloae și ale lui Nichifor Crainic prin care teologia română a asumat o viziune unitară între dogmă și mistică (spiritualitate). În același timp, pentru a nu rămâne în capcana istorismului, a unei înșiruiți de date, am căutat prin metoda sintetică să scot în evidență dimensiunea duhovnicească a gândirii dogmatice din exprimarea celor doi teologi în legătură cu mistica (spiritualitatea răsăriteană). Verticalizarea ideilor și a contribuției personale din această lucrare se datorează în mare parte metodei analitice prin care am exprimat diferite aspecte ale problematicei asumate și am nuanțat implicațiile teologice ale acestora în contextul înnoirii teologiei ortodoxe române din secolul al XX-lea.

În prezenta cercetare, mi-am propus să identific pe de o parte contextul istoric-bisericesc și cultural-teologic în care a fost posibilă recentrarea teologiei dogmatice într-o viziune unitar-experimentală, în strânsă legătură cu spiritualitatea răsăriteană. De asemenea, mi-am propus să interpretez, pe cât posibil în context și din perspectiva tradiției Bisericii noastre, contribuțiile de excepție ale părintelui Dumitru Stăniloae și Nichifor Crainic la înnoirea teologiei dogmatice ortodoxe române în secolul al XX-lea. Foarte concret, am încercat să exprimăm acele idei prezente în mistica răsăriteană și în experiența dintotdeauna a Bisericii care au influențat, prin contribuțiile celor doi teologi, aspectele esențiale ale dogmaticii ortodoxe.

Înainte să încep propriu-zis elaborarea lucrării, am considerat necesar să aduc câteva lămuriri terminologice, pentru o mai bună înțelegere a problematicei dezbătute. Termenul „mistică” din titlul prezentei lucrări a fost acceptat în locul celui de „spiritualitate”, datorită faptului că în perioada interbelică, atunci când a fost redescoperită mistica în teologia ortodoxă română, cursurile celor doi teologi, Dumitru Stăniloae și Nichifor Crainic, au fost intitulate cursuri de mistică. În perioada regimului comunist din România, cuvântul „mistică” nu era admis. Pentru cultura acelor vremuri, nu numai că „mistica” avea o conotație negativă, ci folosirea acestui termen era înțeleasă chiar și în sens peiorativ. Așadar, „misticismul” nu putea fi altfel decât „fals și periculos”. Toată această situație îl va face pe părintele Dumitru Stăniloae să schimbe titlul cursului de mistică în „Teologie morală ortodoxă”, ce era primit la cenzură, conținutul rămânând același. De asemenea, fac cunoscut faptul că în conținutul lucrării am folosit cu același înțeles și termenul de spiritualitate, având în vedere faptul că mistica în lumea de astăzi comportă diverse înțelesuri și nuanțe necreștine.

În ce privește conținutul lucrării, ea este elaborată pe parcursul a cinci capitole în care am încercat să surprind – fără a avea pretenția de a fi exhaustiv – înnoirea teologiei dogmatice românești, începând cu scrierile mistice ale lui Nichifor Crainic și continuând cu cele ale părintelui Dumitru Stăniloae.

Astfel, în capitolul I, *Teologia dogmatică ortodoxă română la începutul secolului al XX-lea*, format din patru subcapitole, am surprins perioada începutului de secol XX, cu evenimentele

majore care au dus la înnoirea teologiei ortodoxe românești și debarasarea acesteia de influențele străine. Înstrăinarea teologiei românești de teologia patristică s-a realizat în general din cauza influențelor care au venit pe filieră apuseană. Formarea profesorilor de teologie în spațiul apusean-scolastic și traducerea manualelor de dogmatică, masiv influențate de scolastică, au însemnat de fapt îndepărtarea teologiei ortodoxe de particularitățile teologiei răsăritene.

Suportul informațional în această parte a lucrării a fost oferit în bună parte de scrierile lui Nichifor Crainic, apărute atât în „Memoriile” sale, cât și în Revista „Gândirea”. Acesta a prezentat extrem de detaliat situația existentă atât în Seminarul Teologic din București, cât și în Facultatea de Teologie de acolo. Totodată, a mai sesizat și dezacordul realizat între teologia științifică, academică și scolastică ce se preda în școlile teologice și trăirea mistico-liturgică a poporului, trăire fidelă tradiției ortodoxe. Constatând aceste lucruri, Nichifor Crainic este cel care a proclamat necesitatea „salvării” teologiei ortodoxe și a „înnoirii” acesteia. În cadrul acestui proiect, tot el este acela care a descoperit teologiei ortodoxe atât cauza apariției acestei situații, cât și soluția ieșirii din ea. Prezența influențelor străine și a raționalismului apusean în teologia ortodoxă este posibilă – în viziunea lui – din pricina absenței misticii din teologie, iar depășirea acestor intruziuni, precum și elaborarea unei teologii care să răspundă nevoilor omului contemporan, se poate face prin redescoperirea misticii în teologia ortodoxă.

În continuare, am prezentat perioada în care teologia ortodoxă românească a trecut de la etapa traducerilor din teologia rusă și greacă la elaborarea propriilor manuale de teologie dogmatică. Necesitatea acestor manuale s-a datorat în mod evident înființării școlilor de teologie, simțindu-se astfel nevoia unor manuale care să corespundă exigențelor învățământului seminarial și universitar. Cele mai notabile traduceri din vremea aceea erau ale teologilor Macarie Bulgakov, Silvestru de Canev și Hristu Andrutsos, iar în materie de elaborare de noi manuale în dogmatica românească, am amintit foarte succint pe: Melchisedec Ștefănescu, Calistrat Coca, Ștefan Călinescu, Alexiu Comoroșan, Dimitrie Boroianu, Iosif Olariu, Irineu Mihălcescu. Ca notă comună, toate se remarcă prin masivitate, ariditate și abstractizarea conceptelor teologice, lipsa elementelor duhovnicești și a textelor din Sfinții Părinți.

Tot la acest capitol, am încercat să surprind faptul că primele decenii ale secolului XX reprezintă o vreme a decantărilor și a filtrărilor, în vederea descoperirii metodei autentice de teologhisire. Cu toate că s-a depășit stadiul traducerilor și s-a început o altă perioadă, cea a elaborării propriilor manuale de teologie, totuși, metoda teologică ce le caracterizează rămâne metoda scolastică, rațională, de care dădeau dovadă și manualele marilor teologi ruși. Așadar, în încercările de a găsi metoda potrivită de abordare a teologiei dogmatice, teologii mai sus menționați își descriu contribuțiile prin intermediul a trei metode: metoda istorică, cea sintetic-filosofică și cea simbolică. Metoda istorică este metoda marelui teolog Macarie Bulgakov, ce va

fi folosită pe termen lung, caracterizându-se printr-o privire istorică asupra dogmelor, fără relevanță pentru viața Bisericii și a omului în general. În acest cadru, dogma este plasată într-un registru intelectual și rațional, despărțit de registrul duhovnicesc-practic. Metoda istorică va fi cea care va influența marea majoritate a teologilor români în elaborarea noilor manuale de teologie dogmatică.

O altă metodă regăsită în manualele de dogmatică apărute în prima jumătate a secolului XX este metoda sintetic-filosofică, a lui Hristu Andrutsos. Aceasta nu a influențat atât de mult teologia dogmatică românească ca și metoda istorică, dar prin ea s-a depășit stadiul vechilor manuale și s-a marcat o etapă mai înaltă la care a reușit să ajungă teologia dogmatică. Dacă metoda precedentă se axa pe o prezentare istorică a dogmelor, aceasta se axează mai mult pe filosofic și sintetic, perspectiva duhovnicească a dogmelor lipsind și de aici, cu toate că Andrutsos consideră că prin aceasta s-a debarasat de influența teologiei apusene.

A treia metodă despre care am vorbit, care se înscrie și ea pe drumul redescoperirii metodei proprii în teologia dogmatică, este metoda simbolică. Părintele Mihălcescu este cel care, prin lucrarea *Dogma soteriologică*, își va aduce o contribuție cu totul deosebită în arealul învățământului românesc, influențând marea parte a lucrărilor apărute în a doua jumătate a secolului XX. Cu toate că și prin această lucrare se încerca a se face un pas înainte în elaborarea de lucrări dogmatice autentice și ancorate în duhul ortodox, totuși, și aceasta rămâne tributară influențelor apusene, în special fiindcă face de multe ori apel la *Mărturisirile* de credință existente, uzitate în secolul trecut.

În ultima parte a acestui capitol, am încercat să surprind frământările din teologia ortodoxă românească apărute în vederea descoperirii unei metode noi de teologhisire, punând accent pe evenimentul petrecut la Atena în 1936, când s-a hotărât revenirea la Părinți și reînnoirea discursului teologic. În continuare, am prezentat modul de desfășurare al Congresului, subliniind aportul teologilor români la lucrările propuse, lucrări care erau centrate în special pe conștientizarea influențelor străine care au marcat teologia ortodoxă. Din acest moment, teologia ortodoxă românească va începe să își asume coordonatele unei teologii proprii Sfinților Părinți. Intensificarea și afirmarea duhovnicească a teologiei românești s-a făcut însă prin contribuțiile majore ale celor doi teologi care au amprentat teologia secolului XX, părintele Dumitru Stăniloae și Nichifor Crainic. Amândoi, prin recursul la Părinți, încercau o recentrare a teologiei pe fâgașul duhovnicesc al Părinților, denunțând starea învățământului teologic românesc adânc influențat de raționalismul teologiei occidentale și abstractizarea lui prin îndepărtarea de rădăcinile patristice proprii teologiei răsăritene.

În capitolul al II-lea, *Redescoperirea misticii răsăritene și integrarea ei în teologia românească*, am prezentat evenimentul redescoperirii misticii răsăritene și integrarea ei în

teologia românească, începând cu Nichifor Crainic. Încă din primul subcapitol, am demonstrat faptul că Teologia Bisericii Ortodoxe este o teologie mistică prin excelență. În sensul acesta, am conturat profilul autentic patristic al teologiei ortodoxe ca fiind unul ce se remarcă prin trăire și experiență, nu doar prin rațiune și știință, cu toate că și ele își au valoarea lor. Teologia înțeală ca experiență, participare, comuniune, trăire a lui Dumnezeu și nu doar adunarea de informații despre El, pe baza unei cercetări științifice sau istorice, ne distanțează semnificativ de practicarea unei teologii abstracte, raționale sau scolastice, și ne propune o teologie cu temelie duhovnicească, spirituală, mistică.

Pentru a defini mai exact caracteristicile teologiei ortodoxe și importanța misticii ca particularitate a ei, am dezbătut în câteva pagini de la acest capitol și câteva din trăsăturile teologiei apusene și modul cum este privită mistică în aceste cadre. Din cauza scindărilor care s-au făcut între dogmă și experiență, precum și din cauza atâtor puncte de vedere deosebite între Biserica Răsăriteană și cea Apuseană, s-a ajuns la diferențe mari cu privire la modul cum se înțelege practicarea teologiei. Una dintre ele o reprezintă folosirea în exces a rațiunii în Apus, pe când în Ortodoxie s-a păstrat deopotrivă atât lumină, cât și mister asupra înțelegerii Scripturii și asupra credinței. Totodată, în Apus se făcea distincție clară între teologie și mistică, una se dorea a fi academică, iar cealaltă făcea parte dintr-un domeniu neclar, specifică spațiului monastic. În Biserica Răsăriteană, cei doi termeni nu reprezintă două noțiuni distincte, ci mistică reprezintă o particularitate a teologiei ortodoxe, fără nicio tendință radicală față de teologie în general. Despărțindu-se de mistică, teologia se transformă în gnoză, aceasta devenind scopul ei, ajungând să avem astfel doar teoretizări și informații despre Dumnezeu, scopul teologiei fiind de fapt transfigurarea omului și unirea cu El. O altă diferență ar fi faptul că în Apus s-a dezvoltat mai mult caracterul de filozofie a creștinismului, pe când în Răsărit s-a păstrat dialogul viu al credinciosului cu Dumnezeu. Făcând aceste distincții, am putut sesiza mai ușor atât specificul teologiei scolastice-apusene, cât și cel al teologiei răsăritene, putând astfel observa mai ușor infiltrațiile străine venite în teologia ortodoxă pe filieră apuseană.

La acest capitol însă, am dorit în special să evidențiez în ce măsură mistică este regăsită și integrată în teologia ortodoxă română la început de secol XX, axându-mă în special pe contribuția lui Nichifor Crainic, cel care asumă necesitatea redescoperirii metodei și a duhului Părinților și implicit a misticii în teologia ortodoxă de la noi din țară. Cercetările făcute la Viena, întâlnirea cu lucrările mistice germane, cu romanele lui Dostoievski, cu misticii apuseni, descoperirea câtorva manuscrise din Filocalia românească, tradusă de ucenicii Sfântului Paisie Velicikovski de la Neamț, au fost principalele surse care au stat la baza redescoperirii misticii răsăritene de către Nichifor Crainic. Pe baza acestor cercetări, a reușit să convingă conducerea Facultăților de Teologie de importanța misticii în cadrul programei de învățământ, reușind în

final să predea mistică în cadru universitar. Tot la acest subcapitol, am prezentat întreg parcursul academic al lui Crainic, insistând asupra activității lui la catedra de la Facultatea de Teologie din Chișinău (1926-1931), precum și la cea de la Facultatea de Teologie din București (1932-1944).

La finalul capitolului, am prezentat câteva reverberații ale misticii în spațiul învățământului teologic românesc. La acest subcapitol am considerat imperios a aminti faptul că, pe lângă cursul de mistică al lui Crainic, în spațiul teologic românesc au mai circulat câteva cursuri de mistică. Astfel, am prezentat pe scurt cursurile de mistică ale părintelui Dumitru Stăniloae, Ioan Gh. Savin, Nicolae Mladin și Ilarion Felea. Tot aici am realizat un scurt periplu istoric, unde am scos în evidență evenimentele petrecute la Academia Teologică din Sibiu odată cu instaurarea comunismului, evenimente ce au determinat transferul părintelui Stăniloae la Facultatea de Teologie din București, la catedra de mistică. Acesta va continua munca depusă de Nichifor Crainic, va elabora un curs de mistică, în care se observă vastul teren patristic pe care l-a descoperit odată cu traducerea Filocaliei. Un alt curs de mistică este cel al profesorului Ioan Gh. Savin, care este totodată și urmaș al lui Crainic la această catedră. Cu toate că nu era un specialist, Savin dă dovadă de un excepțional spirit de sinteză, nu pune în discuție investigații proprii, însă lărgiște orizontul disciplinei deschis de Crainic prin cursul său.

În șirul puținilor profesori de teologie mistică de la noi din țară se numără și Nicolae Mladin, ucenic al lui Nichifor Crainic, profesor de teologie morală și mistică la Sibiu și mai apoi Mitropolit al Ardealului. Ultimul curs de mistică predat la noi în țară a fost așadar la Academia Andreiană din Sibiu. Cursul, cunoscut sub numele de „Prelegeri de mistică ortodoxă”, a fost o sinteză didactică făcută pe baza cursurilor lui Crainic și Savin predate la București. Viitorului mitropolit Nicolae Mladin i se va recunoaște meritul de a fi singurul care a predat cursul de mistică la Sibiu. Cursul acestuia se remarcă prin sinteză și concizie, lucru care îl face extrem de ușor de folosit, în comparație cu celelalte cursuri, dacă ținem seama și de întinderea lui. Pe parcursul apăsătorilor ani ai regimului comunist, când mistică a fost eliminată din sistemul de învățământ universitar, aceasta continuă totuși să fie prezentă între preoți și credincioși, devenind o însuflețitoare rezistență duhovnicească prin remarcabila lucrare „Spre Tabor”, în patru volume, a preotului martir Ilarion Felea (1903-1961). Aceste dense tratate vor modifica tabloul teologiei românești din secolul trecut, prin faptul că se vor adăuga cursurilor de mistică predate în anii '30-'40 în universități. Prin ele se încearcă și se reușește un fenomen unic până atunci în teologia ortodoxă românească, de transpunere în exprimare omiletică a asceticii și misticii ortodoxe, precum și a spiritualității filocalice.

În capitolul al III-lea, *Nichifor Crainic și Dumitru Stăniloae – înnoirea dogmaticii ortodoxe în România secolului al XX-lea*, am analizat modul în care s-a dezvoltat și înnoit teologia ortodoxă românească, nu numai datorită cursurilor de mistică ale celor doi teologi, ci și

datorită întregii lor opere. Astfel, capitolul debutează cu un studiu comparativ în care am privit în paralel viețile celor doi teologi. Din cele descoperite, am dedus că destinele lor de multe ori s-au intersectat, iar aspirațiile au fost aproape întotdeauna identice. Din preocupările comune pe care le-am remarcat, se pot aminti: descoperirea teologiei ortodoxe în lumina Sfinților Părinți; schimbarea metodei de a teologhisi; lupta împotriva schemelor rațional-scolastice; infiltrarea teologiei în spațiile culturale românești, inclusiv în Academia Română; promovarea autenticității culturii neamului românesc; elaborarea de noi tratate de teologie; descoperirea Filocaliei; suportarea demnă a sancțiunilor regimului comunist ateu, chiar a închisorii; încorsetările regimului comunist chiar și după ispășirea pedepsei.

În continuare, am surprins modul impropriu de practicare a teologiei la noi în țară la început de secol XX, lucru ce s-a resimțit nu numai în școlile de teologie, ci și în spațiile culturale și intelectuale românești. Datorită lui Nichifor Crainic și Revistei „Gândirea”, al cărei mentor a fost, Ortodoxia a fost prezentată lumii într-o haină nouă, dovedind un caracter viu și oferind soluții la provocările lumii contemporane. Aici, am evidențiat în special bogata activitate teologică, publicistică, poetică, culturală și politică pe care Nichifor Crainic a pus-o în slujba Bisericii Ortodoxe. Tot aici, pentru a contura mai exact profilul teologic al fiecăruia, am prezentat câteva din aprecierile reciproce pe care cei doi teologi și le-au făcut de-a lungul timpului. Pe tot parcursul acestui capitol, am subliniat faptul că în întreaga operă teologică, atât a lui Nichifor Crainic, cât și a părintelui Stăniloae, se observă viziunea comună cu privire la înnoirea teologiei. Această viziune se fundamentează atât la unul, cât și la celălalt pe: depășirea metodei scolastice; asumarea metodei patristice; unitatea dintre dogmă și mistică; unitatea dintre dogmă-spiritualitate și neamul românesc.

Direcția pe care cei doi teologi au urmat-o în practicarea teologiei a avut o serie de efecte binefăcătoare asupra întregii teologii românești a secolului XX. Două din efectele majore manifestate în teologia românească a secolului XX despre care am tratat mai pe larg au fost: depășirea schematismului și a abstractismului, respectiv afirmarea unității dintre dogmă și experiență. Aceste realizări înnoitoare identificate în teologia românească au fost posibile mai ales datorită redescoperirii învățaturii teologice a Sfântului Grigorie Palama – învățătură ignorată de teologia scolastică –, precum și traducerii Filocaliei, eveniment inedit în teologia românească. Nu în ultimul rând, elementul înnoitor prezent în teologia dogmatică de la noi din țară a fost teologia mistică. Aceasta va descoperi o altă dimensiune a dogmelor, o dimensiune duhovnicească, în care experiența personală se îmbină cu practica eclezială și receptivitatea socială. Teologia astfel înțeleasă este o teologie a experienței, mărturisitoare a adevărului și nu doar informatoare și prezentatoare de cunoștințe religioase.

În capitolul IV, *Teme mistice dominante în gândirea teologică a lui Nichifor Crainic și Dumitru Stăniloae*, am evidențiat concret temele mistice regăsite în cursurile lui Nichifor Crainic și în cele ale părintelui Dumitru Stăniloae. În această abordare, m-am folosit de temele mistice cunoscute în Răsăritul creștin, insistând asupra modului cum au fost ele înțelese de către autorii noștri și totodată câteva diferențe existente în abordările celor doi mari teologi. La fiecare nouă temă mistică, am prezentat specificul ei în cadrul spiritualității creștine răsăritene, precum și modul cum a fost ea asumată și explicată în teologia Sfinților Părinți.

La începutul acestui capitol am abordat tema „nepătimirii”, identificând câteva din aspectele esențiale ale acestei stări în gândirea Sfinților Părinți. Starea de nepătimire, în accepțiunea părintelui Dumitru Stăniloae, este o stare ce nu are sfârșit și totodată o condiție prealabilă pentru contemplare și vederea luminii necreate. Această temă nu se găsește abordată în cursul de mistică al lui Nichifor Crainic, doar părintele Stăniloae este cel care menționează câteva aspecte despre ea, considerând-o un proces care continuă pe tot drumul unirii cu Dumnezeu, neputând niciodată spune unde începe și unde se termină nepătimirea. Încă de la începutul acestui capitol am menționat faptul că, la părintele Stăniloae, modul de abordare a domeniului teologiei mistice este unul diferit de cel al lui Nichifor Crainic. Cel dintâi nu prezintă în mod separat cele trei trepte ale urcușului spre unirea cu Dumnezeu (purificarea, iluminarea și desăvârșirea), ci înțelege acest drum ca viață în Hristos, în Duh, viață în Dumnezeu, depășind astfel intelectualismul și impersonalismul misticilor apusene. În schimb, cursul de mistică al lui Nichifor Crainic este împărțit în prelegeri, la fiecare dezbătând o anumită temă mistică, cursul căpătând astfel un pronunțat accent didactic.

O altă temă mistică surprinsă în acest capitol a fost cea cu referire la „curăția minții”. La această temă, accentul a căzut îndeosebi pe „Rugăciunea minții” sau „Rugăciunea lui Iisus”, deoarece ambii teologi la acest capitol au prezentat parcursul rugăciunii și dezvoltarea ei în cadrul spiritualității răsăritene. Față de Nichifor Crainic, părintele Dumitru Stăniloae prezintă această temă mistică dintr-o perspectivă istorico-teologică mult mai amplă. Datorită în special traducerilor făcute din Filocalia, părintele Stăniloae va face referire la Sfinții cei mai reprezentativi din Răsăritul Creștin, teologia românească făcând astfel cunoștință în premieră cu învățăturile acestora. În schimb, Nichifor Crainic, deoarece în vremea aceea nu a avut acces direct la învățătura Sfinților Părinți – lipsind traducerile de care am amintit – de multe ori a apelat atât la informațiile venite din spațiul teologic apusean, cât și la metoda de lucru de acolo. Cu toate acestea, în lucrarea noastră, la această temă am alocat mai mult spațiu cursului de mistică al lui Nichifor Crainic, deoarece acesta nu s-a rezumat doar la a prezenta dezvoltarea istorico-teologică a „Rugăciunii lui Iisus”, ci a dezbătut problema și sub alte aspecte, cum ar fi: problema metodei isihaste; considerații istorice și psihofiziologice asupra Rugăciunii lui Iisus;

Rugăciunea lui Iisus ca esență a paisianismului; iar la sfârșit popularitatea de care această rugăciune se bucură în spațiul răsăritean-ortodox, precum și sensul ei cosmic. Tot aici, Crainic va încerca să ofere o imagine a perioadei secolului XVIII, când la Mănăstirea Neamț își face simțită prezența figura providențială a starețului Paisie Velicikovski. Prin aceste descoperiri, Crainic dorește să demonstreze prezența misticii în monahismul românesc încă de dinainte ca mișcarea duhovnicească a starețului Paisie să fie generalizată în întreaga Rusie.

Următoarea temă mistică pe care am tratat-o este tema „extazului”. Aici am surprins pentru început evoluția termenului „extaz” în spațiul teologic răsăritean, iar mai apoi am prezentat asumarea acestei teme în teologia românească. În acest loc, m-am folosit exclusiv de cursul lui Nichifor Crainic, deoarece părintele Stăniloae privește această etapă a vieții mistice dintr-o altă perspectivă, mult mai amplă și nu atât de segmentată și împărțită în prelegeri, așa cum se găsește în cursul lui Crainic. Pornind de la termenul grecesc extaz și ajungând la ideea de îndumnezeire a omului prin harul divin sau grația mistică, Crainic va înțelege extazul ca fiind cel care creează o viață ieșită din limitele naturalului, o formă superioară de viață pe care o numește „teantropia”. Potrivit lui Crainic, cel care îl iubește pe Dumnezeu nu este mulțumit doar a-L iubi, înțelegând această iubire în termeni obișnuiți, ci simte nevoia de a-L adora, a-L proslăvi, a se apropia tot mai mult de El și de a se contopi în lumina Lui. De aici, el va deduce nevoia unei vieți mistice, pe care o manifestă oamenii.

Posibilitatea extazului în viața aceasta se datorează, potrivit cercetărilor lui Nichifor Crainic, unei forțe care îl scoate pe om din ordinea naturală a existenței și îl propulsează în ordinea divină. Această forță este, de fapt, harul lucrător sau harul mistic. Datorită acestui har, omul primește o cunoaștere nemijlocită, angelică, care în această lume este nedesăvârșită, cunoașterea nemijlocită sau deplină fiind rezervată vieții de dincolo, îngerilor, sfinților care văd fața lui Dumnezeu. Așadar, viața mistică a creștinilor, neoferind cunoașterea deplină și nici unirea deplină încă de aici de pe pământ, este totuși o pregustare sau o anticipare a vieții de dincolo și a cunoașterii angelice. Această contopire a sufletului în Dumnezeu, precum și stările de extaz de care au parte sfinții, nu sunt altceva decât stări vremelnice și anticipări ale vieții paradiziace.

Pentru a înțelege mai bine fenomenul extatic și pentru a putea face distincție între extazul divin și alte forme de extaz maladiv, Crainic prezintă câteva trăsături caracteristice ale extazului: extazul nu depinde de voia noastră, ci este exclusiv darul lui Dumnezeu; cunoașterea mistică este parțială, pe jumătate înțeleasă, abia înțeleasă sau bănuită; această cunoaștere se realizează fără ajutorul rațiunii și fără mijlocirea creaturilor și a imaginilor; extazul este însoțit întotdeauna de dragoste, iar aceasta nu este una obișnuită, ci este o dragoste pe care o simțim dăruită direct de Dumnezeu, flacăra divină apărând deodată în sufletul nostru; fenomenul extatic apare spre

culmea vieții duhovnicești, mistice, iar la acest stadiu vorbim de efecte ale fenomenului extatic asupra misticului: inspirație extatică, repercusiuni asupra corpului omenesc (levitații, nimb de lumină, stigmat); în final, Crainic diferențiază între extaz natural, extaz diabolic și extaz divin. În modul de a trata problema extazului și în încercarea de a oferi răspunsuri cât mai clare în această situație, Nichifor Crainic nu se rezumă doar la a consulta literatura religioasă de care a dispus în acea perioadă, ci în cursul de mistică se observă acribia cu care a solicitat și concluziile psihologiei raționaliste, a psihologiei empirice, a psihologiei patologice și a psihiatriei.

La următorul subcapitol, am prezentat tema „contemplației”, iar ideea centrală care se regăsește aici se reflectă în aceea că: „cel care vorbește despre Dumnezeu, trebuie să îl și vadă”, vederea mistică nefiind posibilă decât celor curați cu inima. Potrivit cursului de mistică al lui Nichifor Crainic, termenul „contemplație” este sinonim cu toate expresiile care sugerează legătura maximă dintre om și Dumnezeu, cum ar fi „cunoaștere experimentală a lui Dumnezeu”, „unire cu El”, „trăire în El”, „vedere simplă sau spirituală a Lui”, contemplația fiind totodată scopul pregătirii ascetice a creștinului și ținta misticii creștine. Spre deosebire de teologia mistică a părintelui Dumitru Stăniloae, unde orizontul patristic abordat este mult mai lărgit și aprofundat, mistica lui Crainic se inspiră în majoritatea cazurilor din mistica apuseană. În sprijinul argumentărilor sale, de multe ori aduce în discuție pe Fericitul Augustin, Ignațiu de Loyola, Sfânta Tereza din Avila, Juan de la Cruz și Francisc de Sales. Cu toate acestea însă, atunci când este cazul, sesizează erorile și diferențele dogmatice dintre cele două Biserici și își susține punctul de vedere ortodox, argumentat și întemeiat pe teologia Sfinților Părinți.

La părintele Stăniloae, contemplarea este tratată la capitolul Iluminarea, ea făcând parte atât din etapa iluminării, cât și din cea a desăvârșirii sau îndumnezeirii. Purificarea, iluminarea și îndumnezeirea sunt privite ca un tot, neputându-se spune când începe una și se termină cealaltă, pentru că urcușul duhovnicesc cuprinde de la început până la sfârșit toate cele trei etape. În abordarea părintelui Stăniloae, contemplația este împărțită în două mari etape: contemplarea lui Dumnezeu din lucrurile văzute și contemplarea mediată de mintea omenească, care va culmina cu odihna minții. Această ultimă etapă se împarte în alte trei părți: teologia negativă, culmea rugăciunii curate și vederea luminii dumnezeiești. Părintele Stăniloae, prin contribuțiile sale în teologia mistică, depășește gândirea mistică a teologiei apusene, opunând misticii întunericului o mistică a luminii. El caracterizează mistica apuseană ca fiind mai mult o teologie filozofică și nicidecum o întâlnire a omului cu Dumnezeu.

La subcapitolul V, unde am vorbit despre „vederea luminii necreate”, am concluzionat cu faptul că vederea luminii necreate coincide cu îndumnezeirea și unirea, ambele având aceeași valoare și referindu-se la același lucru. Totodată, taina îndumnezeirii, în spiritualitatea ortodoxă isihastă, este trăită de cele mai multe ori sub forma unei viziuni de lumină.

La această temă, Nichifor Crainic recurge la prezentarea mai multor evenimente mistice petrecute în spațiul Bisericii Răsăritene, amintind de Sfântul Simeon Noul Teolog, Nichita Stithatul, Sfântul Serafim de Sarov și alți bătrâni de la Mănăstirea Optina. Prin aceste relatări, el vrea de fapt să demonstreze posibilitatea vederii luminii dumnezeiești, în cadrul spiritualității Răsăritene, încă din această viață. Spre deosebire de doctrina catolică, unde accentul se pune exclusiv pe lumină, în teologia răsăriteană apare conceptul de transfigurare, unde lumina pătrunde și transformă trupul contemplativului. Pentru Nichifor Crainic, scopul creștinismului este transfigurarea omului și nu doar a lui, ci a întregii creații.

Dacă Nichifor Crainic se rezumă în cursul de mistică la a da mai mult exemple de mistici care au experimentat vederea luminii necreate (în special Sfântul Simeon Noul Teolog), fără a propune o dezbateră teologică pe această temă, părintele Stăniloae va aduce în discuție această etapă de pe alte coordonate ale gândirii teologice. Acesta va prezenta cu prioritate învățătura Sfântului Grigorie Palama despre energiile divine necreate, ducând discursul teologic-dogmatic la adevărata valoare a tradiției patristice.

La ultimul subcapitol din această parte a lucrării, am încercat să surprind faptul că tema „îndumnezeirii” este o temă centrală în teologia ortodoxă, dogma îndumnezeirii reprezentând în cadrul Tradiției Sfinților Părinți o învățătură cu totul specială. Prin implicarea celor doi teologi în teologia dogmatică și redescoperirea misticii în cadrul teologiei românești, avem din nou posibilitatea de a vorbi coerent despre un Dumnezeu transcendent, care totuși rămâne aproape de viața noastră și ne poate aduce în maximă apropiere față de El, evitându-se astfel ruptura punții între Dumnezeu și om. Acestea toate s-au realizat prin aprofundarea teologiei palamitice, salvându-se și recuperându-se teologia din capcana teologiei filosofice, ce riscă să devină erezie.

Pentru părintele Dumitru Stăniloae, îndumnezeirea este un eveniment spiritual și dinamic ce nu poate fi sistematizat și nici definit într-o definiție fixă și concentrată. Ea este pătrunderea omului de Dumnezeu, care se realizează dincolo de puterile sale naturale, fiind posibilă doar prin puterea harului. Îndumnezeirea este văzută în două feluri: în sens larg și în sens strict. În sens larg, ea începe la botez și continuă pe tot parcursul vieții, reprezentând progresul realizat de credincios, iar în sens strict poate avea loc încă din această viață, însă doar pentru momente scurte. Îndumnezeirea în sens strict presupune efort ascetic și rugăciune, iar dacă se realizează, aceasta nu este ca urmare a efortului uman, ci a darului lui Dumnezeu. Cele două etape ale îndumnezeirii sunt de fapt două etape ale aceluiași drum. Îndumnezeirea în viața de aici este numai anticipată și gustată în clipe scurte, ea aparținând veacului viitor, ca stare permanentă a existenței umane.

O altă caracteristică a învățăturii despre îndumnezeire la părintele Stăniloae este aceea a iubirii, deoarece iubirea este cea care evidențiază cel mai bine relația dintre uman și divin.

Părintele Stăniloae distinge trei tipuri de iubire: naturală, creștină și ca dar dumnezeiesc. Îndumnezeirea este urmare a iubirii dintre om și Dumnezeu și face posibilă maxima unire dintre aceștia, fără contopirea subiectelor, fiecare primindu-l pe celălalt în sine și păstrându-se caracterul personal al fiecăruia. Teologia românească a începutului de secol XX, fiind influențată de sistematizările raționaliste ale teologiei scolastice apusene, nu vorbea despre conceptul de îndumnezeire, apropiere și experimentare a lui Dumnezeu. Între preocupările teologilor de atunci, această învățătură nu-și găsea locul, teologia fiind ruptă de tradiția primelor secole creștine. Teologia românească începe să își recontureze identitatea patristică a primelor secole abia după implicarea lui Nichifor Crainic și a Părintelui Dumitru Stăniloae.

În arealul teologiei ortodoxe românești a secolului XX, tema îndumnezeirii și a sfințeniei, departe de a fi perimată și anacronică, este actuală și prezintă viabilitate pentru omul contemporan; iar pe de altă parte, conceptul de îndumnezeire consună perfect ideii de înnoire și dezvoltare a teologiei dogmatice. Această teologie urmărește moștenirea lăsată de Sfinții Părinți ai primelor secole, dar în același timp, prin rezultatele obținute în urma implicării Părintelui Stăniloae, duce cu un pas înainte această moștenire, actualizând-o la cerințele vremurilor contemporane.

În capitolul V, *Teme mistice relaționate cu aspectele esențiale ale dogmaticii ortodoxe*, am încercat să evidențiez concret temele mistice redescoperite de cei doi teologi, Nichifor Crainic și părintele Dumitru Stăniloae, care se găsesc relaționate cu temele esențiale ale dogmaticii ortodoxe, prin care s-a realizat de fapt înnoirea și revenirea teologiei dogmatice ortodoxe pe linia teologiei patristice.

În primul subcapitol, am tratat despre implicațiile misticii în gnoseologie, evidențiind faptul că prin părintele Dumitru Stăniloae s-au depășit comandamentele raționale ale teologiei scolastice, lărgindu-se sfera cunoașterii teologice și schimbându-se chiar gândirea și viața teologului. Părintele Stăniloae, în dogmatica sa, a susținut necesitatea unei cunoașteri duhovnicești și insuficiența cunoașterii raționale umane, bazându-și afirmația pe marii mistici care considerau că „teognosia” se realizează nu prin speculație teologico-filozofică, ci prin trăire și îmbunătățire morală. Necesitatea unei cunoașteri duhovnicești s-a impus cu atât mai mult în teologia dogmatică a secolului XX, cu cât manualele de dogmatică din acea perioadă propuneau o cunoaștere exclusiv rațională, cu influențe scolastice, rezumându-se la modul afirmativ și negativ al cunoașterii. Părintele Stăniloae nu desconsideră cunoașterea rațională, ci, urmând metodologiei teologice a Sfinților Părinți, arată limitele acesteia, dar în același timp îi și justifică utilitatea. Prin aprofundarea cunoașterii apofatice, părintele Stăniloae de fapt preschimbă gnoseologia din dogmatica ortodoxă într-o experiență directă și tainică a lui Dumnezeu, care se

transformă într-o cunoaștere ce depășește stadiile cunoașterii catafactice raționale, realizându-se trăirea apofatică a lui Dumnezeu, care este specifică Ortodoxiei.

Prin teologia mistică, părintele Stăniloae descoperă o cunoaștere experimentală a lui Dumnezeu, ce necesită efort ascetic. Așadar, el va spune că pe măsură ce omul progresează în viața duhovnicească, prin efortul ascetic, cunoașterea intelectuală a lui Dumnezeu ca Creator și Proniator al lumii, se va „îmbiba de contemplarea Lui directă mai bogată, adică de cunoașterea apofatică”. Totodată, în acord perfect cu Sfinții Părinți, înțelege teognosia drept transfigurare a celui ce cunoaște, iar rolul teologiei este acela de a transmite mărturia acestei experiențe.

În al II-lea subcapitol, bazându-mă tot pe teologia dogmatică a părintelui Dumitru Stăniloae, am căutat să surprind modul cum s-a reușit reșezarea cosmologiei pe fundamentele învățaturii patristice. Urmând acestei învățături, capitolul cu privire la creație din dogmatica părintelui Dumitru Stăniloae vorbește chiar de la început despre „îndumnezeirea lumii create”, ca plan al lui Dumnezeu încă de la creație. Datorită energiilor divine necreate, Dumnezeu și creația, cu toate că sunt două realități distincte, stau într-o strânsă legătură prin care se realizează nu numai conservarea creației, ci și îndumnezeirea ei. Potrivit acestor energii, omul va privi lumea nu strict din punct de vedere material, ci, sesizând semnificația ei spirituală și mistică, o poate astfel transfigura. Tema cosmologiei în teologia părintelui Stăniloae este strâns legată de cea a antropologiei, iar temele mistice cu privire la îndumnezeirea și transfigurarea omului se transferă și în cadrul cosmologiei, unde întreg universul este destinat transfigurării. Părintele Stăniloae este cel care aduce în discuție, în dogmatica ortodoxă, problema raționalității creației, prin care se depășește raționalismul cunoașterii umane, arătându-se că lumea este atât raționalitate, cât și taină. Doar potrivit acestei raționalități cu care lumea a fost creată putem vorbi despre transfigurarea lumii și posibilitatea omului de a o transforma. Prin viziunea sa asupra cosmologiei, părintele Stăniloae depășește viziunea învechită a dogmaticilor de școală, influențate de teologia scolastică, unde elementele mai sus menționate fie lipseau cu desăvârșire, fie erau menționate sporadic. Prin cosmologia propusă de dogmatica părintelui Stăniloae se realizează astfel o teologie în care se pune îndeosebi accent pe relația fără confuzie între Dumnezeu și om, om și natură, responsabilitatea omului față de natură și „destinul eshatologic și transfigurativ” al acesteia.

În subcapitolul al III-lea, am dorit să evidențiez contribuția cu totul specială a părintelui Dumitru Stăniloae în antropologia ortodoxă, prin aceea că a reintrodus conceptul de îndumnezeire a persoanei umane în cadrul teologiei dogmatice. La acest eveniment au contribuit atât studiile de teologie mistică, cât și traducerile din Filocalia, toate acestea participând la conturarea unei antropologii autentice ortodoxe, fiind astfel teologia de învățături străine și redescoperind învățaturile patristice cu privire la om și relația lui cu Dumnezeu. Configurând în

spațiul teologiei ortodoxe o „teologie a sfințeniei”, părintele Stăniloae se încadrează perfect curentului neopatristic al secolului XX. Prin *Ascetica și Mistica* părintelui Stăniloae, înțelegem într-un mod cât se poate de clar că îndumnezeirea nu este privită ca o alternativă a naturii umane, deoarece natura umană nu își este sieși suficientă. Prin creație, existența umană este orientată necesarmente spre Dumnezeu, omul nefiind mulțumit doar a-L vedea și contempla pe Dumnezeu, ci dorind a se uni cu El într-o comuniune desăvârșită.

În teologia scolastică a secolului XIX, precum și în scrierile teologilor ortodocși de până la Stăniloae, acest concept al sfințeniei umane ca participare la sfințenia lui Dumnezeu lipsea cu desăvârșire din dogmatică, din cauza influenței catolice, unde creatura se află la o distanță insurmontabilă față de Creator. În concepția catolică, Dumnezeu este un Dumnezeu distant, care are raporturi strict juridice cu lumea, și nu un Dumnezeu prezent în lume și cu care omul se poate uni, ca în Ortodoxie. Prin teologia sa, părintele Stăniloae susține accesul direct al omului credincios la unirea cu Hristos, prin intermediul harului divin necreat, unirea cu Dumnezeu prin participare sau îndumnezeirea devenind astfel noțiuni și realități neîndoielnice.

În al IV-lea subcapitol am analizat tema eshatologiei, unde, ca și în celelalte capitole ale dogmaticii părintelui Stăniloae, elementele mistice se găsesc relaționate cu elementele teologiei dogmatice. Aici, părintele Stăniloae va dezvolta temele mistice cu privire la contemplație, vederea luminii necreate, transfigurarea atât a omului, cât și a întregului cosmos, îndumnezeirea nesfârșită a omului ca dar și permanentul urcuș al acestuia în comuniune cu Dumnezeu, pe care niciodată nu îl va putea cunoaște deplin. Moartea, la părintele Stăniloae, este văzută ca un mister ce ține de persoana umană, dar care descoperă misterul acesteia. Atunci când moartea nu mai este trăită ca mister, viața se aplatizează, așadar, „moartea trebuie să reprezinte un mister pe măsura misterului persoanei umane”. Sufletele care la judecata particulară au fost găsite vrednice de comuniunea cu Dumnezeu nu vor rămâne într-o contemplare imobilă și individuală a lui Dumnezeu, ci într-o contemplare în comuniune de iubire cu Sfânta Treime, contemplare mult superioară celei de pe pământ. Așadar, în eshatologie contemplarea se va desfășura pe alte coordonate și la alte cote.

La capitolul despre eshatologie, părintele Stăniloae tratează pe larg atât despre icoane, cât și despre sfintele moaște, ca prefigurări ale trupurilor transfigurate și îndumnezeite în viața viitoare. Scopul lui Dumnezeu încă de la creația lumii a fost desăvârșirea și îndumnezeirea acesteia, și nu lăsarea ei într-o formă relativă. Nu numai oamenii vor putea ajunge la desăvârșire, ci și lumea întreagă, transfigurarea lumii nefiind doar o chestiune de schimbare de formă, ci una de conținut, lucru ce se va întâmpla în eshatologia universală. Aceste profunde transformări ce se vor realiza în viața viitoare, adică transfigurarea lumii materiale și a trupurilor oamenilor, se datorează „misterului materiei înduhovnicite”. Aceasta, prin rațiunile divine sădite în ea încă de

la creație, face posibilă transfigurarea atât a trupurilor înviate, cât și a universului transfigurat. Prin Duhul Sfânt, această materie va fi transfigurată după modelul trupului lui Hristos, trupurile rămânând neschimbate după ființă, fiind doar înduhovnicite. Imaginea dinamismului comuniunii eshatologice și mereu reînnoite a omului cu Dumnezeu este specifică teologiei ortodoxe și lipsește cu desăvârșire din teologia catolică și protestantă. Acolo descoperim doar o concepție statică a raportului dintre om și Dumnezeu, specifică aspectului juridic al catolicismului, care se regăsește și în învățătura despre eshatologie.

Consider, prin urmare, că elaborarea unei teze de doctorat care să scoată în lumină redescoperirea misticii în dogmatica românească este necesară timpului pe care îl parcurgem și actuală, încadrată spiritului neo-patristic. Totodată, prezentul studiu își propune să evidențieze faptul că teologii abordați oferă, prin accentuarea trilogiei dogmă-spiritualitate-cult, o viziune contemporană și vie asupra dogmaticii ortodoxe, creionând profilul teologului de mâine, subliniind vocația acestuia, în primul rând liturgică, harismatică, și nu una pur academică.

BIBLIOGRAFIE

I. IZVOARE.

I.1. Izvoare biblice

1. **Biblia sau Dumnezeiasca Scriptură**, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.

I.2. Izvoare patristice

1. **Calist Angelicude**, „Meșteșugul liniștirii”, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul cărți, lumina și desăvârși*, vol. VIII, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979.
2. **Calist Catafygiotul**, „Despre viața contemplativă”, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul cărți, lumina și desăvârși*, vol. VIII, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979.
3. **Calist I al Constantinopolului**, „100 de capitole despre curăția inimii, cum câte puțin se curățește și se ridică spre vederea contemplativă”, în *Despre Lumina taborică, rugăciunea lui Iisus și curăția inimii – Scrieri filocalice uitate*, ediția a II-a revăzută și adăugită, studii și traduceri de diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2013.
4. **Diadoh al Foticeii**, „Cuvânt ascetic despre viața morală, despre cunoștință și despre dreapta socoteală duhovnicească, împărțit în 100 de capete”, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăța, lumina și desăvârși*, vol. I, traducere din grecește, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Membru al Academiei Române, Seria Religie, coordonată de preot Vasile Răducă, Editura Humanitas, București, 2008.
5. **Fericitul Augustin**, „Scrieri alese, parte întâia, Confessiones, Mărturisiri”, în colecția *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 64, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Ioan Rămureanu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1985.
6. **Grigorie Palama**, „Cuvânt pentru cei ce se liniștesc cu evlavie”, în *Filocalia Sfintelor nevoiește ale desăvârșirii*, vol. VII, traducere din grecește, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Membru al Academiei Române, Seria Religie, coordonată de preot Vasile Răducă, Editura Humanitas, București, 2009.

7. **Grigorie Palama**, „Despre rugăciunea neîncetată”, în *Rugăciunea lui Iisus*, Editura „Orthodox Kypseli” Tesalonic, Grecia, pentru Asociația „Sfântul Grigorie Palama” din România, București, 1992.
8. **Ioan Damaschin**, *Dogmatica*, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Apologeticum, 2004.
9. **Ioan Gură de Aur**, „Bogățiile oratorice”, în *Lumina Sfintelor Scripturi, Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur, vol. I (A-D)*, selecția textelor, introducere și note de Pr. asist. dr. Liviu Petcu, Editura Basilica, București, 2015.
10. **Ioan Gură de Aur**, „Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei”, omilia II, în *Lumina Sfintelor Scripturi, Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur, vol. I (A-D)*, selecția textelor, introducere și note de Pr. asist. dr. Liviu Petcu, Editura Basilica, București, 2015.
11. **Ioan Gură de Aur**, „Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni”, omilia V, în *Lumina Sfintelor Scripturi, Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur, vol. I (A-D)*, selecția textelor, introducere și note de Pr. asist. dr. Liviu Petcu, Editura Basilica, București, 2015.
12. **Ioan Gură de Aur**, „Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei”, omilia XXXIII, în *Lumina Sfintelor Scripturi, Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur, vol. I (A-D)*, selecția textelor, introducere și note de Pr. asist. dr. Liviu Petcu, Editura Basilica, București, 2015.
13. **Ioan Gură de Aur**, „Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni”, **omilia IV**, în *Lumina Sfintelor Scripturi, Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur, vol. I (A-D)*, selecția textelor, introducere și note de Pr. asist. dr. Liviu Petcu, Editura Basilica, București, 2015.
14. **Ioan Gură de Aur**, „Omilii la Epistola către Filipeni”, omilia XII, în *Lumina Sfintelor Scripturi, Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur, vol. I (A-D)*, selecția textelor, introducere și note de Pr. asist. dr. Liviu Petcu, Editura Basilica, București, 2015.
15. **Ioan Gură de Aur**, „Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel”, omilia VIII, în *Lumina Sfintelor Scripturi, Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur, vol. I (A-D)*, selecția textelor, introducere și note de Pr. asist. dr. Liviu Petcu, Editura Basilica, București, 2015.
16. **Ioan Gură de Aur**, „Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei”, omilia V, în *Lumina Sfintelor Scripturi, Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur,*

- vol. I (A-D), selecția textelor, introducere și note de Pr. asist. dr. Liviu Petcu, Editura Basilica, București, 2015.
17. **Ioan Scărarul**, „Despre legătura treimii virtuților, a dragostei, a nădejzii și a credinței”, în *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. IX, traducere din grecește, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Membru al Academiei Române, Seria Religie, coordonată de preot Vasile Răducă, Editura Humanitas, București, 2009.
 18. **Ioan Scărarul**, „Despre fericita și pururea pomenita ascultare”, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul cărți, lumina și desăvârși*, vol. X, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980.
 19. **Ioan Scărarul**, *Scara Raiului – precedată de viața pe scurt a lui Ioan Scolasticul și urmată de Cuvântul către păstor*, Ediția a V-a, traducere, introducere și note de mitropolit Nicolae Corneanu, Editura Învierea, Timișoara, 2004.
 20. **Isaac Sirul**, „Cuvântul L: Despre aceeași temă și despre rugăciune”, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul cărți, lumina și desăvârși*, vol. X, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.
 21. **Macarie**, Omilia X. 4, în *PSB* 34, traducere Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu, introducere, indici și note de Prof. Dr. Nicolae Chițescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992.
 22. **Maxim Mărturisitorul**, „Cele două sute de capete despre cunoștința de Dumnezeu și iconomia întrupării Fiului lui Dumnezeu”, în *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. II, traducere din grecește, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Membru al Academiei Române, Seria Religie, coordonată de preot Vasile Răducă, Editura Humanitas, București, 2004.
 23. **Maxim Mărturisitorul**, „Răspunsuri către Talasie”, în *Filocalia Sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. III, traducere din grecește, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Membru al Academiei Române, Seria Religie, coordonată de preot Vasile Răducă, Editura Humanitas, București, 2009.
 24. **Simeon Noul Teolog**, „Metoda sfintei rugăciuni și atențiuni”, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăța, lumina și desăvârși*, vol. VIII, traducere din grecește, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Membru al Academiei Române, Seria Religie, coordonată de preot Vasile Răducă, Editura Humanitas, București, 2009.

I.3. Opera lui Nichifor Crainic.

I.3.1. *Lucrări în volum*

1. **Crainic, Nichifor**, „*Șesuri natale, Șesuri natale – Ecouri din străinătate – Zâmbete-n lacrimi. Sub specie aeternitatis*”, Societatea anonimă „Ramuri”, Craiova, 1916.
2. **Crainic, Nichifor**, „*Țara de peste veac*”, Editura Cartea Românească, București, 1931.
3. **Crainic, Nichifor**, *Curs de teologie mistică*, editarea îngrijită de P. Olteanu doctorand în litere, București, 1936.
4. **Crainic, Nichifor**, *Cursurile de mistică I. Teologie Mistică II. Mistică germană*, Studiu introductiv și ediție de diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2010.
5. **Crainic, Nichifor**, *Dostoievski și creștinismul rus*, volumul de față reproduce ediția din 1998, editată de Arhidiecezana Cluj și Editura Anastasia cu binecuvântarea IPS Bartolomeu Mitropolitul Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, Editura Sfinților Martiri Brâncoveni.
6. **Crainic, Nichifor**, *Nostalgia Paradisului*, Editura Babel, Bacău, 2012.
7. **Crainic, Nichifor**, *Pribeag în țara mea, Mărturii din închisoare, Memoriu Răspuns la actul meu de acuzare*, Ediție îngrijită și cuvânt înainte de Alexandru Condeescu, Editura Muzeul Literaturii Române „Orfeu”, București.
8. **Crainic, Nichifor**, *Puncte cardinale în haos*, text integral, Studiu introductiv, îngrijire de ediție și Note, Constantin Schifirneț, Editura Albatros, București, 1998.
9. **Crainic, Nichifor**, *Zile albe, zile negre. Amintiri din viața mea 1899-1944*, în manuscris f. 102-103, în Florin Duțu, *Mistica ortodoxă și schimbarea la față a Teologiei Românești – Nichifor Crainic, Arsenie Boca, Dumitru Stăniloae – cei mai buni dintre cei mai buni*, Editura Floare Albă de Colț, București, 2014.
10. **Crainic, Nichifor**, *Zile albe-zile negre. Memorii (I)*, ediție îngrijită de Nedic Lemnaru, Casa editorială „Gândirea”, București, 1991.

I.3.2. *Articole și studii*

1. **Crainic, Nichifor**, „Colaboratorii lui Hristos – cuvinte către studenți”, în *Gândirea*, anul XXI, nr. 10, decembrie 1942, p. 537-542.
2. **Crainic, Nichifor**, „Convorbire literară între poetul Nichifor Crainic și scriitorul Pan M. Vizirescu”, în *Revista Gândirea*, serie nouă, nr. 4, Sibiu, 1993, p. 4-5.
3. **Crainic, Nichifor**, „Cronica mărunță”, în *Gândirea* anul XVII februarie 1938, nr. 2, p. 109-112.
4. **Crainic, Nichifor**, „Cronica mărunță”, în *Gândirea*, anul XXI, ianuarie 1942, nr. 1, p. 53-56.

5. **Crainic, Nichifor**, „Cuibul cu Barză”, în *Gândirea*, anul III, nr. 11, februarie 1924, p. 259-261.
6. **Crainic, Nichifor**, „Despre Iisus Hristos”, în *Gândirea*, anul XXII, nr. 8, octombrie 1943, p. 487-488.
7. **Crainic, Nichifor**, „Ecouri târzii ale unei polemici”, în *Gândirea*, anul III, nr. 16, iulie, 1924, p. 417-418.
8. **Crainic, Nichifor**, „Filocalia”, în *Gândirea*, anul XVII, nr. 5, mai 1938, p. 280.
9. **Crainic, Nichifor**, „Fragment dintr-o scrisoare din 17 septembrie 1937 către Lucian Blaga”, *Manuscriptum*, anul XXVI, nr. 98-101/1995, p. 140-141, în Nichifor Crainic, „Post-scripta” în *Cursurile de mistică I Teologie mistică II Mistică germană*, Editura Deisis, Sibiu, 2010, p. 381.
10. **Crainic, Nichifor**, „Iisus în țara mea”, în *Gândirea*, anul II, nr. 11-12, 1923, p. 117-120.
11. **Crainic, Nichifor**, „Irineu Mihălcescu” în *Studii Teologice*, anul VII, (1938-1939), volum omagial închinat profesorilor: Arhiepiscopul Irineu Mihălcescu și Preot Ioan Popescu-Mălăiești, București, 1939, p. 5-19.
12. **Crainic, Nichifor**, „Între Apollo și Iisus”, în *Gândirea*, anul VII, nr. 2, februarie 1927, p. 61-62.
13. **Crainic, Nichifor**, „Mișcarea de la Sinaxarul”, în *Gândirea*, anul XXI, nr. 10, decembrie 1942, p. 589-590.
14. **Crainic, Nichifor**, „Ortodoxia - concepția noastră de viață”, în *Studii Teologice*, seria a II-a, anul XLV, nr. 3-4, mai-august, 1993, p. 3-12.
15. **Crainic, Nichifor**, „Ortodoxie și clasicism”, în *Gândirea*, anul XVI, nr. 8, octombrie 1937, p. 369-378.
16. **Crainic, Nichifor**, „Politică și Ortodoxie”, în *Gândirea*, anul III, nr. 5, iulie 1923, p. 77-83.
17. **Crainic, Nichifor**, „Spiritualitate”, în *Gândirea*, anul VIII, nr. 8-9, august-septembrie 1928, p. 307-310.
18. **Crainic, Nichifor**, „Teologie și estetică”, în *Gândirea*, anul XVIII, nr. 4, aprilie 1939, p. 204-210.
19. **Crainic, Nichifor**, „Vizită la Maglavit”, în *Gândirea*, anul XV, nr. 1, ianuarie 1936, p. 1-11.

I.4. Opera părintelui Dumitru Stăniloae.

I.4.1. Lucrări în volum

1. **Stăniloae, Dumitru**, *Curs de ascetică și mistică creștină*, București, Asociația Studenților Teologi, 1947, (volum dactilografiat).
2. **Stăniloae, Dumitru**, *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăța, lumina și desăvârși*, vol. I, ediția a II-a, Institutul de Arte Grafice „Dacia Traiană” S.A., Sibiu, 1947.
3. **Stăniloae, Dumitru**, *Iisus Hristos, lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, București, 1993.
4. **Stăniloae, Dumitru**, *Iisus Hristos, lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, în *Opere complete*, vol. 6, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2014.
5. **Stăniloae, Dumitru**, *Teologia Morală Ortodoxă pentru institutele teologice, Vol. III, Spiritualitatea Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.
6. **Stăniloae, Dumitru**, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, cu patru tratate traduse, ediția a doua cu o prefață revăzută de autor, Editura Scripta, București, 1993.
7. **Stăniloae, Pr. Dumitru**, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, Sibiu, 1938.
8. **Stăniloae, Pr. prof. dr. Dumitru**, în *7 dimineți cu Părintele Stăniloae convorbiri realizate de Sorin Dumitrescu*, ediție îngrijită de Răzvan Bucuroi, Editura Anastasia, București.
9. **Stăniloae, Preot Profesor Dumitru**, *Ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002.
10. **Stăniloae, Preotul Profesor Dumitru**, *Iisus Hristos sau Restaurarea omului*, în *Opere complete*, vol. IV, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2013.
11. **Stăniloae, Preotul Profesor Dumitru**, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, ediția a II-a, Editura Institutului biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004.
12. **Stăniloae, Preotul Profesor Dumitru**, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003.
13. **Stăniloae, Preotul Profesor, Dumitru**, *Teologia Dogmatică Ortodoxă (I)*, Ediția a IV-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2010.
14. **Stăniloae, Preotul Profesor, Dumitru**, *Teologia Dogmatică Ortodoxă (III)*, Ediția a IV-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2010.

I.4.2. Articole și studii

1. **Stăniloae, Dumitru**, „Fost-a om trimis de Dumnezeu”, în *Opere complete*, vol. 3, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2012, p. 756-760.
2. **Stăniloae, Dumitru**, „Cuvânt înainte”, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăța, lumina și desăvârși*, vol. I, ediția a II-a, Institutul de Arte Grafice „Dacia Traiană” S.A., Sibiu, 1947, p. 5-12.
3. **Stăniloae, Dumitru**, „Darul lui Dumnezeu către noi”, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 46, an 1970, nr. 3-6, p. 258-267.
4. **Stăniloae, Dumitru**, „Gândirea la douăzeci de ani”, în *Opere complete*, vol. 3, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, p. 32-35.
5. **Stăniloae, Dumitru**, „Încercare despre teofanii”, în *Gândirea*, anul XV, nr. 1, ianuarie 1936, p. 14-29.
6. **Stăniloae, Dumitru**, „Opera teologică a lui Nichifor Crainic”, în *Gândirea*, anul XIX, nr. 4, aprilie 1940, p. 264-276.
7. **Stăniloae, Dumitru**, „Ortodoxie și latinătate”, în *Gândirea*, anul XVIII, aprilie 1939, nr. 4, p. 197-202.
8. **Stăniloae, Dumitru**, „Ortodoxie și Națiune”, în vol. *Ortodoxie și românism, Opere complete*, vol. VIII, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2014, p. 15-36.
9. **Stăniloae, Dumitru**, „Profesorul Nichifor Crainic la Academie”, în *Opere complete*, vol. 2, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2012, p. 772-773.
10. **Stăniloae, Dumitru**, „Puncte cardinale în haos”, în *Opere complete*, vol. 1, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, p. 819-823.
11. **Stăniloae, Dumitru**, „Reorganizarea facultăților de teologie” în *Opere complete*, vol. I, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2012, p. 313-319.
12. **Stăniloae, Dumitru**, „Rolul Ortodoxiei în formarea și păstrarea ființei poporului român și a unității naționale”, în *Ortodoxia*, an XXX, (1978), nr. 4, p. 584-603.
13. **Stăniloae, Dumitru**, „Românism și ortodoxie”, în *Gândirea*, anul XV, octombrie 1936, nr. 8, p. 400-409.
14. **Stăniloae, Dumitru**, „Sfântul Grigorie de Nazianz sau ce înseamnă a fi teolog”, în *Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei*, volum coordonat de Teodor Baconsky și Bogdan Tătaru-Cazaban, Editura Anastasia, București, 2003, p. 23-28.
15. **Stăniloae, Dumitru**, „Sfinții Varsanufie și Ioan”, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăța, lumina și desăvârși*, vol. XI, traducere din grecește, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Membru al

- Academiei Române, Seria Religie, coordonată de preot Vasile Răducă, Editura Humanitas, București, 2009.
16. **Stăniloae, Pr. Dumitru**, „Calea spre lumina dumnezeiască la Sfântul Grigorie Palama”, în *Anuarul Academiei Teologice Andreiane*, 9 (1929-1930), p. 55-72
 17. **Stăniloae, Pr. Dumitru**, „Creația ca dar și tainele Bisericii”, în *Ortodoxia*, nr. 1, anul 1976, p. 10-29.
 18. **Stăniloae, Pr. Dumitru**, „Cunoașterea lui Dumnezeu la Sfântul Ioan Gură de Aur”, în *Ortodoxia*, anul IX, 1957, nr. 4, p. 555-567.
 19. **Stăniloae, Pr. Dumitru**, „Cuvânt la încheierea anului școlar în Academia Teologică”, în *Opere Complete*, vol. II, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2012, p. 274-278.
 20. **Stăniloae, Pr. Dumitru**, „Dinamica creației în Biserică”, în *Ortodoxia*, nr. 3-4, anul 1977, p. 281-291.
 21. **Stăniloae, Pr. Dumitru**, „Două tratate ale Sfântului Grigorie Palama (Triada I, 2 și 3)”, în *Anuarul Academiei Teologice Andreiane*, 9 (1932-1933), p. 5-70.
 22. **Stăniloae, Pr. Dumitru**, „Sfânta Treime și creația lumii din iubire în timp”, în *Mitropolia Olteniei*, nr. 2, anul 1987; nr. 3, anul 1987, p. 41-70.
 23. **Stăniloae, Pr. Dumitru**, Nicolae Chițescu, Pr. Isidor Todoran, Ioan Ică, Ion Bria, „Teologia Dogmatică în Biserica Ortodoxă Română în trecut și azi”, în *Ortodoxia*, anul XXIII, nr. 3, iulie-septembrie, 1971, p. 309-365.
 24. **Stăniloae, Pr. Prof. dr. Dumitru**, „Despre istoria isihasmului în ortodoxia română, cu câteva texte filocalice ale unor călugări români”, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăța, lumina și desăvârși*, vol. VIII, traducere din grecește, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Membru al Academiei Române, Seria Religie, coordonată de preot Vasile Răducă, Editura Humanitas, București, 2002, p. 523-580.
 25. **Stăniloae, Pr. Prof. Dumitru**, „Câteva trăsături caracteristice ale Ortodoxiei”, în *Mitropolia Olteniei*, nr. 7-8, anul 1970, p. 730-742.
 26. **Stăniloae, Pr. Prof. Dumitru**, „Primirea Tradiției în timpul de azi din punct de vedere ortodox”, în *Studii Teologice*, Seria a II-a, Anul XXVII, nr. 1-2, București, ianuarie-februarie, 1975, p. 5-12.
 27. **Stăniloae, Pr. Prof. Dumitru**, „Scurtă prefață” la Vladimir Lossky, *Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit*, traducere, studiu introductiv și note, Pr. Vasile Răducă, Editura Anastasia, 1990, p. 5.

28. **Stăniloae, Pr. Prof. Dumitru**, „Semnificația luminii dumnezeiești în spiritualitatea și cultul Bisericii Ortodoxe”, în *Ortodoxia*, anul XXVIII, nr. 3-4, iulie-decembrie, 1976, p. 433-446.
29. **Stăniloae, Pr. prof. Dumitru**, „Sfințenia în Ortodoxie”, în *Ortodoxia*, anul XXXII, nr. 1, ianuarie-martie, București, 1980, p. 33-43.
30. **Stăniloae, Pr. Prof. Dumitru**, „Spiritualitatea echilibrată de largă sinteză a poporului român”, în *Opere complete*, vol. III, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2012, p. 817-823.
31. **Stăniloae, Preot Dumitru**, „Decernarea titlului de *Doctor Honoris Cauza*, al Facultății de Teologie din Salonic P.C.”, în *Studii Teologice*, Seria a II-a XXVIII, nr. 7-10, București, septembrie-decembrie, 1976, p. 732.
32. **Stăniloae, Preotul Profesor Dumitru**, „Între Orient și Occident”, în, *Opere Complete*, vol. II, , Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2012, p. 804-807.
33. **Stăniloae, Prof. Dr. Dumitru**, „Pastorală mai nouă și importanța ei în cadrul învățământului teologic”, în *Revista Teologică*, an XXV, mai-iunie 1935, nr. 5-6, p. 214-221.

II. LUCRĂRI ÎN VOLUM

1. **Andrutsos, Hristu**, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene*, trad. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1930.
2. **Anghelescu, Prof. G.**, *Bibliografia părintelui Academician Profesor Dr. Dumitru Stăniloae*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993.
3. **Antonie de Golânsk și Mihailovsc, Arhiepiscopul**, *Calea rugăciunii lăuntrice, manualul isihiei*, Editura Bunavestire, Galați, 2003.
4. **Atudorei, Pr. Ioan Leonardo**, *Antropocentrism și teocentrism în opera părintelui Dumitru Stăniloae*, Editura Doxologia, Iași, 2014.
5. **Bartoș, Emil**, *Conceptul de îndumnezeire în teologia lui Dumitru Stăniloae*, Editura Cartea Creștină, Oradea, 2002.
6. **Bartoș, Emil**, *Îndumnezeirea omului în teologia părintelui Dumitru Stăniloae*, Editura Emanuel, 1997, ed. a II-a, 1999.
7. **Bielawski, Maciej**, „Părintele Dumitru Stăniloae – o viziune filocalică despre lume”, traducere românească și cuvânt înainte de Ioan I. Ică jr., Sibiu, 1998.

8. **Boroianu, Dimitrie G.**, *Istoria Dogmelor Bisericii ortodoxe de răsărit*, Tipo-Litografia ED. Wiegand&Ec. Săvoiu, București, 1893.
9. **Bria, Pr. prof. dr. Ion**, *Spațiul nemuririi sau eternizarea umanului în Dumnezeu, în viziunea teologică și spirituală a Părintelui Stăniloae*, Trinitas Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1994.
10. **Bria, Pr. Prof. Dr. Ion**, *Tratat de teologie dogmatică și ecumenică*, Atelierele tipografice Metropol, București, 1999.
11. **Buchiu, Pr. Dr. Ștefan**, *Întrupare și unitate. Restaurarea cosmosului în Iisus Hristos*, Editura Libra, București, 1997.
12. **Buchiu, Pr. prof. dr. Ștefan, Conf. Dr. Cristinel Ioja**, „Dezvoltarea studiilor de Teologie Dogmatică” în *Teologia Ortodoxă, în secolul al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea*, Coordonator Pr. prof. dr. Viorel Ioniță, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2011.
13. **Buchiu, Pr. Ștefan**, *Cunoașterea apofatică în gândirea Părintelui Stăniloae*, Editura Libra, București, 2002.
14. **Buchiu, Pr. Ștefan**, *Întrupare și unitate. Restaurarea cosmosului în Iisus Hristos*, Editura Libra, București, 1997.
15. **Buchiu, Preot prof. dr. Ștefan**, *Cunoașterea apofatică în gândirea Părintelui Stăniloae*, Editura Basilica, București, 2013.
16. **Bulgakov, Macarie**, *Introducere în teologia Ortodoxă*, trad. Arhim. Gherasim Timuș, cu binecuvântarea Mitropolitului Primat D.D. Calinic, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1885.
17. **Bulgakov, Macarie**, *Teologia dogmatică ortodoxă*, 2 vol., trad. Arhim. Gherasim Timuș, cu binecuvântarea Mitropolitului Primat D.D. Calinic, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1886-1887.
18. **Bunge, Ieromonah Gabriel**, *Evagrie Ponticul – o introducere*, studiu introductiv și introducere diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1997.
19. **Calinic, Ieromonah (Berger)**, *Teognosia – sinteza dogmatică și duhovnicească a părintelui Dumitru Stăniloae*, Editura Deisis, Sibiu, 2014.
20. **Citirigă, Pr. Vasile**, *Cunoașterea lui Dumnezeu prin rugăciune*, Editura ASAB, București, 2008.
21. **Citterio, Pr. Elia**, „Învățătura spirituală a starețului Paisie, radiografia unei obști”, traducere Pr. conf. dr. Petre Semen, în *România în reînnoirea isihastă*, Editura Trinitas, Iași.

22. **Cleopa, Ierod. Paraschiv, Arhim. Mina Dobzeu**, *Rugăciunea lui Iisus, unirea minții cu inima și a omului cu Dumnezeu - ghid practic*, Editura Agaton, Făgăraș, 2002.
23. **Coca, Prot. Prof. Calistrat**, *Învățătura dogmatică a Bisericii Ortodoxe. Partea generală și specială*, Editura Fondul religios gr. Ort. al Bucovinei, Cernăuți, 1898.
24. **Comoroșan, Alexiu**, *Prelegeri academice din Dogmatica Ortodoxă, Partea generală*, Tipografia Arhiepiscopală, Editura Editorului, Cernăuți, 1887.
25. **Cristescu, Vasile**, *Antropologia și fundamentarea ei hristologică la Wolfhart Pannenberg și Dumitru Stăniloae*, Editura Trinitas, ediția a II-a, Iași, 2006.
26. **Crouzel, Henri**, *Origen – personajul, exegetul, omul duhovnicesc, teologul*, Ediția a II-a, traducere Cristian Pop, prefață diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2014.
27. **Duțu, Florin**, *Mistica ortodoxă și schimbarea la față a Teologiei Românești – Nichifor Crainic, Arsenie Boca, Dumitru Stăniloae – cei mai buni dintre cei mai buni*, Editura Floare Albă de Colț, București, 2014.
28. **Eliade, Mircea**, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000.
29. **Evdokimov, Paul**, *Cunoașterea lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană. Învățătură patristică, liturgică și iconografică*, trad. Pr. lect. Univ. dr. Vasile Răducă, Editura Christiana, București, 1995.
30. **Evdokimov, Paul**, *Ortodoxia*, traducere din limba franceză de Dr. Irineu Ioan Popa, Arhiepiscop Vicar, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.
31. **Felea, Preot Ilarion V.**, *Spre Tabor, vol. I, Pregătirea*, Editura Crigarux, Târgu Neamț, 2007.
32. **Felea, Preot Ilarion V.**, *Spre Tabor, vol. II, Curățirea*, Editura Crigarux, Târgu Neamț, 2007.
33. **Felea, Preot Ilarion V.**, *Spre Tabor, vol. III, Iluminarea*, Editura Crigarux, Târgu Neamț, 2008.
34. **Felea, Preot Ilarion V.**, *Spre Tabor, vol. IV, Desăvârșirea*, Editura Crigarux, Târgu Neamț, 2010.
35. **Florensky, Pavel**, *Dogmatică și dogmatism*, Editura Anastasia, București, 1998.
36. **Frunză, Sandu**, *O antropologie mistică – Introducere în gândirea Părintelui Stăniloae*, prefață de Prof. Univ. Dr. Aurel Codoban, Editura Omniscop, Craiova, 1996.
37. **Giosanu, Joachim**, *La deification de l'homme d'après la pensee du pere Dumitru Stăniloae*, Editura Trinitas, Iași, 2003.

38. **Golitzin, Ieromonah Alexander**, *Mistagogia experiența lui Dumnezeu în ortodoxie – Studii de teologie mistică*, traducere și prezentare Diac. Ioan I. Ică jr., Colecția Mistica, Editura Deisis, Sibiu, 1998.
39. **Henkel, Jürgen**, *Îndumnezeire și etică a iubirii în Spiritualitatea ortodoxă. Ascetica și Mistica părintelui Dumitru Stăniloae*, Ediția a II-a, traducere diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2006.
40. **Hieroteos Vlachos, Mitropolit de Nafpaktos**, *Sfântul Grigorie Palama Aghioritul*, traducere prof. Paul Bălan, Editura Bunavestire, Bacău, 2000.
41. **Iancu, Dr. Dorin-Demostene**, *O prietenie între Părințele Dumitru Stăniloae și Părințele Donald Allchin*, Editura Basilica, București, 2014.
42. **Ică jr., diacon Ioan I.**, *Canonul Ortodoxiei, Canonul Apostolic al primelor secole*, Editura Deisis, 2008.
43. **Ioja, Cristinel**, *Cosmologie și soteriologie în gândirea Părinților Răsăriteni*, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, 2008.
44. **Ioja, Cristinel**, *Dogmatică și dogmatişti. Prolegomena privind aprofundarea Teologiei Dogmatice Ortodoxe în România în a doua jumătate a secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea*, Editura Marineasa, Timișoara, 2008.
45. **Ioja, Cristinel**, *O istorie a Dogmaticii în Teologia Ortodoxă Română – de la începuturile învățământului teologic seminarial în limba română la instaurarea comunismului, vol. II*, Editura Pro Universitaria, București, 2013.
46. **Ioja, Cristinel**, *Rațiune și Mistică în Teologia Ortodoxă*, Editura Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2008.
47. **Ionescu, Nae**, *Roza vânturilor*, Editura „Cultura Națională”, București, 1990.
48. **Ionescu, Nae**, *Teologia – Integrala publicisticii religioase*, ediție, introducere și note de Dora Mezdrea, Editura Deisis, Sibiu, 2003.
49. **Krivocheine, Arhiepiscopul Basile**, *În lumina lui Hristos – Sfântul Simeon Noul Teolog. Viața-Spiritualitatea-Învățătura*, traducere din limba franceză de Preot. Conf. Dr. Vasile Leb și Ierom. Gheorghe Iordan, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.
50. **Lemeni, Adrian**, *Adevăr și Comuniune*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2011.
51. **Lemeni, Adrian**, *Sensul eshatologic al creației*, Editura ASAB, București, 2004.
52. **Lossky, Vladimir**, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, traducere, studiu introductiv și note, Pr. Vasile Răducă, Editura Anastasia, București, 1998.

53. **Lossky, Vladimir**, *Vederea lui Dumnezeu*, traducere din limba engleză de Prof. dr. Remus Rus, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995.
54. **Louth, Andrew**, *Originile tradiției mistice creștine – de la Platon la Dionisie Areopagitul*, traducere Elisabeta Voichița Sita, Colecția Mistica, Editura Deisis, Sibiu, 2002.
55. **Matsoukas, Nikos A.**, *Teologie Dogmatică și Simbolică, expunerea credinței ortodoxe în confruntare cu creștinismul occidental*, vol. II, traducerea Nicușor Deciu, Editura Bizantină, București, 2006.
56. **Matsoukas, Nikos**, *Introducere în gnoseologia ortodoxă*, trad. Maricel Popa, Editura Bizantină, București, 1997.
57. **Megheșan, Pr. Dumitru**, *Creație și transfigurare*, Editura Universității din Oradea, 2005.
58. **Megheșan, Pr. Dumitru**, *De la Ierusalim la Emaus. Dimensiunea euharistică a cunoașterii*, Editura Universității din Oradea, 2002.
59. **Melchisedec, Protosinghel**, *Teologia Dogmatică a Bisericii Ortodoxe Catolice de Răsărit*, Iași, 1885.
60. **Meyendorff, John**, *Teologia Bizantină*, traducere din limba engleză de Preot conf. Dr. Alexandru I. Stan, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.
61. **Mezdrea, Dora**, *Nae Ionescu. Biografia II*, Editura Acvila, 2002.
62. **Mihălcescu, Ioan**, *Manual de teologie Dogmatică (clasa a VI-a de seminar)*, Stabiliment de Arte Grafice „Energia”, București, 1916.
63. **Mihălcescu, Pr. Ioan**, *Dogma soteriologică. Actul răscumpărării și persoana Răscumpărătorului*, fasc. I, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1926.
64. **Mladin, Mitropolitul Nicolae**, *Hristos – viața noastră, asceza și mistica paulină*, ediția a II-a, Editura Deisis, Sibiu, 2012.
65. **Mladin, Nicolae**, *Prelegeri de mistică ortodoxă*, notate de studentul în teologie în anul universitar 1947-1948, Editura Veritas, Târgu-Mureș, 1996.
66. **Moșoiu, Nicolae**, *Taina prezenței lui Dumnezeu în viața umană. Viziunea creatoare a Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae*, ediția a II-a, Editura Paralela 45, 2002.
67. **Moșoiu, Pr. Nicolae**, *Cunoaștere, participare, iubire*, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2006.
68. **Niculcea, Pr. Adrian**, *Cunoașterea naturală a lui Dumnezeu de la autorii biblici la gânditorii moderni*, Editura Garuda Art, Vasiliana '98, Chișinău-Iași, 2006.

69. **Olariu, Dr. Iosif**, *Manual de Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Editura Autorului, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1907.
70. **Parkinson, Maude Rea**, *Douăzeci de ani în România 1889- 1911*, traducere Constantin Ardeleanu și Oana Celia Gheorghiu, Editura Humanitas, 2014.
71. **Pârvănescu, Geta Marcela**, *Nichifor Crainic – Monografie*, Editura Emia, Deva, 2010.
72. **Pâslaru, Pr. M.**, *Valoarea scrierilor patristice și folosul ce rezultă din studiul și lectura lor*, Tiparul Tipografiei Cozia, Râmnicu Vâlcea, 1933.
73. **Pelerinul rus**, *Mărturisirile sincere către duhovnicul său ale unui pelerin rus cu privire la rugăciunea lui Iisus*, traducere din limba rusă Arhimandrit Paulin Lecca, ediția a II, Editura Sofia, București, 2002.
74. **Pelin, Valentina**, „Contribuția cărturarilor români la traducerile școlii paisiene”, în *Români în reînnoirea isihastă*, Editura Trinitas, Iași.
75. **Popescu, Pr. Dumitru**, *Omul fără rădăcini*, Editura Nemira, București, 2001.
76. **Popescu, Pr. Dumitru**, *Ortodoxie și contemporaneitate*, Editura Diogene, București, 1996.
77. **Popescu, Preot Prof. Dr. Dumitru**, *Hristos, Biserică, Societate*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998.
78. **Popescu, Preot Profesor Dr. Dumitru**, *Iisus Hristos Pantocrator*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.
79. **Prelipcean, Alexandru**, *Spiritualitate creștină și rigoare științifică: notele de subsol ale Filocaliei românești*, vol. I (A-L), cu o prefață de Lidia Stăniloae, Editura Doxologia, Iași, 2013.
80. **Prelipcean, Alexandru**, *Spiritualitate creștină și rigoare științifică: notele de subsol ale Filocaliei românești*, vol. II (M-Z), Editura Doxologia, Iași, 2013.
81. **Răducă, Preot dr. Vasile**, *Antropologia Sfântului Grigore de Nyssa – căderea în păcat și restaurarea omului*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.
82. **Rogobete, Silviu Eugen**, *O ontologie a iubirii. Subiect și Realitate Personală Supremă în gândirea Părintelui Dumitru Stăniloae*, trad. Anca Dumitrașcu și Adrian Guiu, Editura Polirom, Iași, 2001.
83. **Savin, Ioan Gh.**, *Mistica apuseană*, Editura Nemira, București, 2013.
84. **Savin, Ioan Gh.**, *Mistica și ascetica ortodoxă*, cuvânt înainte de dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Tiparul Tipografiei Eparhiale Sibiu, Sibiu 1996.
85. **Schmemann, Alexander**, *Biserică, lume, misiune*, trad. Maria Vințeler, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2006.

86. **Serafim, Mitropolitul**, *Isihasmul – tradiție și cultură românească*, traducere Iuliana Iordăchescu, Editura Anastasia, București, 1994.
87. **Silvestru episcop de Canev**, *Theologia Dogmatica Orthodoxă (cu expunerea istorică a dogmelor)*, vol. I, trad. Silvestru episcopul Hușilor, Tipografia Gutenberg, Joseph Göbl, București, 1896.
88. **Silvestru episcop de Canev**, *Theologia Dogmatica Orthodoxă (cu expunerea istorică a dogmelor)*, vol. II, trad. Silvestru episcopul Hușilor, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1899.
89. **Silvestru episcop de Canev**, *Theologia Dogmatica Orthodoxă (cu expunerea istorică a dogmelor)*, vol. III, trad. Silvestru episcopul Hușilor și iconom. Nicolae Filip, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1900.
90. **Silvestru episcop de Canev**, *Theologia Dogmatica Orthodoxă (cu expunerea istorică a dogmelor)*, vol. IV, trad. arhim. Gherasim Miron, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1903.
91. **Silvestru episcop de Canev**, *Theologia Dogmatica Orthodoxă (cu expunerea istorică a dogmelor)*, vol. V, trad. arhim. Gherasim Miron și Prof Teodor Ghica, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1906;
92. **Sofronie, Arhimandritul**, *Nașterea întru împărăția cea neclătită*, tradusă din rusă de Ieromonah Rafail Noica, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003.
93. **Špidlik, P. Tomáš**, *Spiritualitatea Răsăritului Creștin I. Manual sistematic*, Ediția a II-a, traducere și prezentare diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2005.
94. **Špidlik, Tomáš**, *Arta de a purifica inima*, traducere din limba italiană de Vasile Rus, Editura Galaxia Gutenberg, 2003.
95. **Špidlik, Tomáš**, *Marii mistici ruși*, traducere de pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1997.
96. **Špidlik, Tomáš**, *Spiritualitatea Răsăritului Creștin II. Rugăciunea*, traducere diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1998.
97. **Spînu, Stelian**, *Nichifor Crainic – lumini și umbre. O biografie*, Editura Saeculum Vizual, București, 2013.
98. **Stăniloae Ionescu, Lidia**, *Lumina faptei din lumina cuvântului. Împreună cu tatăl meu, Dumitru Stăniloae*, Editura Humanitas, București, 2010.
99. **Șelaru, Pr. lect. dr. Sorin**, *Biserica – laborator al învierii, perspective asupra eclesiologiei Părintelui Dumitru Stăniloae*, Editura Basilica, București, 2014.
100. **Thunberg, Lars**, *Antropologia teologică a Sfântului Maxim Mărturisitorul – microcosmos și mediator*, Editura Sofia, București, 2005.

101. **Toma, Ștefan Lucian**, *Tradiție și actualitate la pr. Dumitru Stăniloae*, Editura Agnos, Sibiu, 2008.
102. **Tulcan, Pr. Dr. Ioan**, *Prof. dr. Ilarion V. Felea ca apologet*, Editura Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2006.
103. **Velickovski, Cuviosul Paisie de la Neamț**, *Autobiografia și Viețile unui stareț – urmate de așezăminte și alte texte*, Ediția a III-a adăugită, studiu introductiv pr. Elia Citterio, ediție îngrijită și prezentată de diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2015.
104. **Zamfirescu, Prof. Dr. Dan**, *Paisianismul. Un moment românesc în istoria spiritualității europene*, Editura Roza Vânturilor, București, 1996.
105. **Zizioulas, Ioannis**, *Creația ca Euharistie*, trad. Caliope Papacioc, Editura Bizantină, București, 1999.

III. STUDII ȘI ARTICOLE

1. **Agachi, Pr. Dr. Adrian**, „Sinteza neo-palămită a Părintelui Dumitru Stăniloae. Studiu de caz asupra lucrării *Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe*, în *Părintele Profesor Dumitru Stăniloae sau consonanța dintre dogmă, spiritualitate și liturghie*, Editura Cetatea de Scaun, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2015, p. 520-230.
2. **Alexe, George**, „Teologie și spiritualitate ortodoxă în folclorul român”, în *Ortodoxia*, anul XLVIII, nr. 1-2, ianuarie-iunie, București, 1997, p. 55-75.
3. **Anghelescu, Conf. dr. Gheorghe F.**, „Câteva considerații despre eshatologie și viața fără de moarte a sufletului”, în *Ortodoxia*, anul LIII, nr. 1-2, ianuarie-iunie, București, 2002, p. 78-81.
4. **Antonie, Î.P.S., Mitropolitul Ardealului**, „Părintele Stăniloae – dascălul care ne-a învățat taina apropierei lui Dumnezeu de noi și a noastră de Dumnezeu”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 67-69.
5. **Baconsky, Teodor**, „Dumitru Stăniloae și capcana clasicizării”, în *Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei*, volum coordonat de Teodor Baconsky și Bogdan Tătaru-Cazaban, Editura Anastasia, București, 2003, p. 7-21.
6. **Basarab, Pr. Mircea**, „De vorbă cu Părintele Dumitru Stăniloae. Un gând închinat teologului român”, în *Studii Teologice*, seria a III-a, anul IX, nr. 2, aprilie-iunie 2013, București, p. 19-24.

7. **Băjău, Pr. Conf. Univ. Dr. Constantin**, „Trăirea dogmei creștine în teologia Părintelui Stăniloae. Temeiuri scripturistice, patristice și raționale”, în *Părintele Profesor Dumitru Stăniloae sau consonanța dintre dogmă, spiritualitate și liturghie*, Editura Cetatea de Scaun, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2015, p. 150-159.
8. **Bălan, Corneliu Dragoș**, „Energii necreate în teologia părintelui Dumitru Stăniloae”, în *Theologia Pontica*, nr. 1-2, 2008, p. 58-67.
9. **Băncilă, Vasile**, „Naționalism și teologie la Nichifor Crainic”, în *Gândirea*, anul XVIII, nr. 8, octombrie 1939, p. 409-424.
10. **Bel, Valer**, „Teologia ca mărturisire și știință a mântuirii în Hristos”, în *Teologia Dogmatică Ortodoxă la începutul celui de al III-lea mileniu. Contribuția dogmatiştilor arădeni: accente, probleme, perspective*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2006, p. 79-94.
11. **Blaga, Lucian**, „Începuturile și cadrul unei prietenii”, în *Gândirea*, anul XIX, nr. 4, aprilie 1940, p. 228.
12. **Blaga, Lucian**, „Nichifor Crainic”, în *Poezia noastră religioasă*, Editura Episcopiei Giurgiului, 2010, p. 164-181.
13. **Bria, Pr. prof. Ion**, „Experiența lumii în teologia ortodoxă actuală - contribuția Pr. Prof. Dumitru Stăniloae”, în *B.O.R.*, an XCVIII, nr. 9-10, septembrie-octombrie, 1980, p. 1007-1010.
14. **Bria, Pr. prof. Ion**, „Metoda teologică în Dogmatica ortodoxă”, în *Ortodoxia*, anul XXXVIII, nr. 4, octombrie-decembrie, București, 1986, p. 23-31.
15. **Bria, Pr. Prof. Ion**, „Omagiul Părintelui Prof. Dumitru Stăniloae la aniversarea a 75 de ani de viață”, în *Ortodoxia*, an XXX, nr. 4, octombrie-decembrie, 1978, p. 638-647.
16. **Brichiuș, Alexandru**, „Vederea lui Dumnezeu în învățătura Sfântului Simeon Noul Teolog și Părintelui Dumitru Stăniloae”, în *Argeșul Ortodox*, anul III, nr. 105, p. 2.
17. **Buchiu, Pr. conf. dr. Ștefan**, „Relația dintre cuvânt și taină în teologia părintelui Stăniloae”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 535-553.
18. **Buchiu, Pr. lect. dr. Ștefan**, „Actualitatea gândirii teologice a Sfântului Grigorie Palama”, în *Ortodoxia*, an LI, nr. 1-2, ianuarie-iunie, București, 2000, p. 37-42.
19. **Buchiu, Pr. prof. dr. Ștefan, Conf. Dr. Cristinel Ioja**, „Dezvoltarea studiilor de Teologie Dogmatică”, în *Teologia Ortodoxă, în secolul al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea*, Coordonator Pr. prof. dr. Viorel Ioniță, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2011, p. 366-426.

20. **Buchiu, Ștefan**, „Exigențe actuale ale Teologiei Dogmatice Ortodoxe”, în *Teologia Dogmatică Ortodoxă la începutul celui de al III-lea mileniu. Contribuția dogmatiştilor arădeni: accente, probleme, perspective*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2006, p. 104-123.
21. **Bucur, Septimiu**, „Nostalgia Paradisului”, în *Gândirea*, anul XIX, nr. 4, aprilie 1940, p. 319-336.
22. **Cândea, Acad. Virgil**, „Din nou despre Filocalia de la Prodromu”, în *Părintele Dumitru Stăniloae în conștiința contemporanilor – mărturii, evocări, amintiri*, Editura Trinitas, Iași, 2003, p. 74-75.
23. **Cândea, Virgil**, „Locul spiritualității românești în reînnoirea isihastă”, în *Românii în reînnoirea isihastă*, Editura Trinitas, Iași, p. 17-38.
24. **Cârstoiu, Protos. lector. dr. Justinian**, „Mântuitorul Hristos, modelul desăvârșirii creștine”, în *Ortodoxia*, anul XLIX, nr. 3-4, iulie-decembrie, București, 1997, p. 91-96.
25. **Ciachir, Dan**, „Omul și lucrarea sa”, în *Părintele Dumitru Stăniloae în conștiința contemporanilor – mărturii, evocări, amintiri*, Editura Trinitas, Iași, 2003, p. 184-193.
26. **Ciobotea, Daniel**, „Timpul și valoarea lui pentru mântuire în Ortodoxie”, în *Ortodoxia*, nr. 2, anul 1977, p. 196-207.
27. **Ciobotea, Daniel, Mitropolit**, „Raționalitate și mister în univers”, în *Lumina*, 2006, nr. 91, vineri 7 aprilie, p. 4-5.
28. **Ciobotea, Î.P.S. Daniel**, Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, „O dogmatică pentru omul de azi”, în *Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei*, volum coordonat de Teodor Baconsky și Bogdan Tătaru-Cazaban, Editura Anastasia, București, 2003, p. 87-107.
29. **Cioran, Emil**, „Despre Filocalia”, în *Părintele Dumitru Stăniloae în conștiința contemporanilor – mărturii, evocări, amintiri*, Editura Trinitas, Iași, 2003, p. 160.
30. **Citirigă, Pr. conf. dr. Vasile**, „Temeiurile dogmatice ale vieții veșnice”, în *Ortodoxia*, anul LVI, nr. 3-4, iulie-decembrie, București, 2005, p. 56-77.
31. **Citirigă, Vasile**, „Cunoașterea dogmatică și teologia rugăciunii”, în *Teologia Dogmatică Ortodoxă la începutul celui de al III-lea mileniu. Contribuția dogmatiştilor arădeni: accente, probleme, perspective*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2006p. 124-144.
32. **Clement, Olivier** „Geniul Ortodoxiei”, în *Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei*, volum coordonat de Teodor Baconsky și Bogdan Tătaru-Cazaban, Editura Anastasia, București, 2003, p. 29-49.
33. **Codrescu, Răzvan**, „Nichifor Crainic – schiță de portret”, în *De la Eminescu la Petre Țuțea*, Editura Anastasia, București, 2000, p. 71-86.

11. **Cojan, Alexandru**, „Nichifor Crainic, pribeag în „Țara de peste veac” (1944-1947)”, în Nichifor Crainic, *Zile albe-zile negre. Memorii (I)*, ediție îngrijită de Nedic Lemnaru, Casa editorială „Gândirea”, București, 1991, p. 27-33.
34. **Colan, Nicolae, Prof.**, „Biblioteca bunelor traduceri”, în *Revista Teologică*, an XIII (1923), nr. 1, p. 23-24.
35. **Coman, Pr. Constantin**, „Interviu cu Părintele Dumitru Stăniloae”, interviu publicat în limba greacă în *Ekklesiastiki Aliteia*, 16.04.-16.05.1988, p. 11. Interviu realizat și tradus de Pr. Constantin Coman, corespondent în România al Ziarului *Ekklesiastiki Aliteia*, în *Studii Teologice*, seria a III-a, anul IX, nr. 1, București, ianuarie-martie 2013, p. 65-70.
36. **Costa de Beauregard, Marc Antoine, Pr.**, „Aspecte ale preaslăvirii Preasfintei Treimi în teologia ortodoxă contemporană”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 149-167.
37. **Costache, Pr. Doru**, „Colocviul fără sfârșit. Rațiunea de a fi a creației în gândirea părintelui Dumitru Stăniloae”, în *Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei*, volum coordonat de Teodor Baconsky și Bogdan Tătaru-Cazaban, Editura Anastasia, București, 2003, p. 183-243.
38. **Cotos, Prof. Dr. Nicolae**, „Întâiul Congres de Teologie Ortodox. Atena 28 Noiembrie-5 decembrie 1936”, în *Candela*, an XLVII (1936), nr. 1-12, p. 205-314.
39. **Dabu, Napoleon Nicolae**, „Purificarea de patimi prin virtuți. Urcuș duhovnicesc și despățimire”, în *Argeșul Ortodox*, anul 3, nr. 187, 2004, p. 1.
40. **Daniel, Î.P.S. Mitropolitul Moldovei și Bucovinei**, „Părintele Stăniloae – teolog al Ortodoxiei ecumenice”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 65-66.
41. **Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei**, „Vocație și destin filocalic la români”, în *Români în reînnoirea isihastă*, Editura Trinitas, Iași.
42. **Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**, „Anul comemorativ al Părintelui Dumitru Stăniloae” în *Studii Teologice*, seria a III-a, anul IX, nr. 1, București, ianuarie-martie 2013, p. 5-7.
43. **Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**, „Teologia – știința mântuirii și a vieții veșnice în gândirea Părintelui Stăniloae” în *Studii Teologice*, seria a III-a, anul IX, nr. 2, aprilie-iunie 2013, București, p. 51-68.

44. **Dobra, Ștefan**, „Magister ad cathedram”, în *Gândirea*, anul XIX, nr. 4, aprilie 1940, p. 290-296.
45. **Drăgulin, Preot prof. dr. Gheorghe I.**, „Autorul și opera pseudo-areopagitică în preocupările celui mai mare teolog român contemporan”, în *Preotul Academician Profesor Dumitru Stăniloae – mărturisitor al dreptei credințe în țară și în străinătate*, Editura Basilica, București, 2015, p. 77-92.
46. **Drăgulin, Preot prof. dr. Gheorghe I.**, „Dumitru Stăniloae – preot, profesor universitar, dogmatist, traducător, publicist, academician”, în *Preotul Academician Profesor Dumitru Stăniloae – mărturisitor al dreptei credințe în țară și în străinătate*, Editura Basilica, București, 2015, p. 13-18.
47. **Drăgulin, Preot prof. dr. Gheorghe I.**, „Etapetele cuceririi celebrității teologului”, în *Preotul Academician Profesor Dumitru Stăniloae – mărturisitor al dreptei credințe în țară și în străinătate*, Editura Basilica, București, 2015, p. 19-30.
48. **Drăgulin, Preot prof. dr. Gheorghe I.**, „Filocalia – de la Sfântul Vasile cel Mare până în zilele noastre”, în *Preotul Academician Profesor Dumitru Stăniloae – mărturisitor al dreptei credințe în țară și în străinătate*, Editura Basilica, București, 2015, p. 35-62.
49. **Drăgulin, Preot prof. dr. Gheorghe I.**, „O distincție care cinstește neamul românesc și Biserica sa”, în *Preotul Academician Profesor Dumitru Stăniloae – mărturisitor al dreptei credințe în țară și în străinătate*, Editura Basilica, București, 2015, p. 115-120.
50. **Drăgulin, Preot prof. dr. Gheorghe I.**, „Personalitățile românești anticomuniste rămân nepieritoare în sufletul neamului: Preotul Academician Dumitru Stăniloae”, în *Preotul Academician Profesor Dumitru Stăniloae – mărturisitor al dreptei credințe în țară și în străinătate*, Editura Basilica, București, 2015, p. 121-124.
51. **Drăgulin, Preot prof. dr. Gheorghe I.**, „Recunoașterea supremă în țară a valorii unui teolog ortodox și filosof”, în *Preotul Academician Profesor Dumitru Stăniloae – mărturisitor al dreptei credințe în țară și în străinătate*, Editura Basilica, București, 2015, p. 111-114.
52. **Drăgulin, Preot prof. dr. Gheorghe I.**, „Teologul iubirii, Preotul Academician Dumitru Stăniloae, printre credincioșii Bisericii Ortodoxe, în viață și după moarte”, în *Preotul Academician Profesor Dumitru Stăniloae – mărturisitor al dreptei credințe în țară și în străinătate*, Editura Basilica, București, 2015, p. 125-132.
53. **Drăgulin, Preot prof. dr. Gheorghe I.**, „Un teolog român de mare prestigiu din zilele noastre”, în *Preotul Academician Profesor Dumitru Stăniloae – mărturisitor al dreptei credințe în țară și în străinătate*, Editura Basilica, București, 2015, p. 7-12.

54. **Dumitrescu, Sorin**, „Dimitru Stăniloae și vorbirea directă despre Dumnezeu”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dimitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 105-107.
55. **Emilian, PS Lect. Univ. Dr. Lovișteanul**, „Părintele Dimitru Stăniloae – teolog și trăitor al Dumnezeirii”, în *Părintele Profesor Dimitru Stăniloae sau consonanța dintre dogmă, spiritualitate și liturghie*, Editura Cetatea de Scaun, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2015p. 37-44.
56. **Frunză, Sandu**, „Comprehensiunea mistică”, în *Steaua*, 44, nr. 8-9, 1993, p. 58.
57. **Frunză, Sandu**, „Profilul dinamic al comunicării în gândirea Părintelui Dimitru Stăniloae”, în *Dimitru Stăniloae, Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie*, Ediția a II-a, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p. 11-29.
58. **Gabor, Pr. conf. dr. Adrian**, „Aspecte din activitatea părintelui profesor dr. Dimitru Stăniloae la Institutul Teologic din București – Conducere de doctorat”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dimitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 377-398.
59. **Galeriu, Pr. Constantin N.**, „Teologia ortodoxă română contemporană – coordonate și sinteză” în *Ortodoxia*, anul XXVIII, nr. 3-4, iulie-decembrie, 1976, p. 447-472.
60. **Galitis, Prof. Georgios**, „Erminia patristică și teologia contemporană”, traducere de Sabin Preda, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dimitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 169-178.
61. **Grigorie I, Arhiepiscopul, Botoșăneanul**, „Biserica Ortodoxă Română și celelalte confesiuni și secte. Mijloace de întărire a Bisericii noastre Ortodoxe române de rezistență față de celelalte confesiuni și de combatere a sectelor”, III, în *B.O.R.*, an XLVII (1929), nr. 6,p. 489-495.
62. **Holbea, Arhid. Gheorghe**, „Integrarea teologică a filosofiei în opera Părintelui Dimitru Stăniloae”, în *Ortodoxia*, anul LIII, nr. 1-2, ianuarie-iunie, București, 2002, p. 157-170.
63. **Holbea, Gheorghe**, „Teologia Sfântului Grigorie Palama. Reflectarea ei în opera Părintelui Dimitru Stăniloae”, în *Almanah Bisericesc*, Editura Episcopiei Buzăului și Vrancei, 2003/2004, p. 155.
64. **Holbea, Pr. Gheorghe**, „Patristica restauratio în teologia Părintelui Dimitru Stăniloae – implicațiile apariției Filocaliei românești pentru teologia și viața bisericească”, în *Ortodoxia*, Seria a II-a, nr. IV, București, octombrie-decembrie 2013, p. 128-146.

65. **Iancu, Dorin-Demostene**, „Părintele Dumitru Stăniloae în lumina unor documente noi”, în Arhiva Academiei Române, Serviciul Cancelarie, dosar 4/1990, în *Studii Teologice*, seria a III-a, anul IX, nr. 1, ianuarie-martie 2013, București, p. 243-269.
66. **Ică jr. Diac. Ioan I.**, „Exegeză dogmatică și mistică isihastă în teologia taborică a sfântului Ioan Damaschinul”, în *Despre Lumina taborică, rugăciunea lui Iisus și curăția inimii – Scrieri filocalice uitate*, ediția a II-a revizuită și adăugită, studii și traduceri de diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2013, p. 7-14.
67. **Ică jr., Arhid. Prof. dr. Ioan I.**, „Teologia Ortodoxă modernă și contemporană – momente, figuri, parcurs, interpretare”, în *Teologia Ortodoxă, în secolul al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea*, Coordonator Pr. prof. dr. Viorel Ioniță, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2011, p. 17-84.
68. **Ică jr., Diac. Ioan I.**, „De ce Persoană și Comuniune? – Cuvânt prevenitor la un „Festschrift” întârziat” – în „*Persoană și Comuniune – Prinos de cinstire Părintelui Profesor Academician Dumitru Stăniloae la împlinirea vârstei de 90 de ani*”, Editura și Tiparul Arhiepiscopiei Ortodoxe Sibiu, Sibiu 1993, p. 23-31.
69. **Ică jr., Diac. Ioan I.**, „Nichifor Crainic și redescoperirea misticii în Ortodoxie în prima jumătate a secolului XX”, în *Nichifor Crainic, Cursurile de mistică I Teologie mistică II Mistică germană*, Editura Deisis, Sibiu, 2010, p. 5-112.
70. **Ică jr., Diac. Ioan I.**, „Părintele Alexander, Mistagogia și teoria mării unificări în teologia ortodoxă”, în Ieromonah Alexander Golitzin, *Mistagogia experiența lui Dumnezeu în ortodoxie – Studii de teologie mistică*, traducere și prezentare Diac. Ioan I. Ică jr., Colecția Mistica, Editura Deisis, Sibiu, 1998, p. 5-21.
71. **Ică jr., Diac. Ioan I.**, „Părintele Gabriel Bunge și dilemele exegezei evagriene: filologie sau/și congenialitate”, în Ieromonah Gabriel Bunge, *Evagrie Ponticul – o introducere*, studiu introductiv și introducere diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1997, p. 5-16.
72. **Ică jr., Diac. Ioan I.**, „Teologia taborică a cuviosului Grigorie Sinaitul și probabila ei iradiere în spațiul românesc”, în *Despre Lumina taborică, rugăciunea lui Iisus și curăția inimii – Scrieri filocalice uitate*, ediția a II-a revăzută și adăugită, studii și traduceri de diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2013, p. 91-108.
73. **Ică sr., Pr. Prof. Ioan**, „O restituire necesară”, în Mitropolitul Nicolae Mladin, *Hristos - viața noastră, asceza și mistica paulină*, ediția a II-a, ediție îngrijită și prefătată de pr. prof. Ioan Ică sr., Editura Deisis, Sibiu, 2012, p. 5-15.
74. **Ică, Ioan I.**, „Mistica adevărată înseamnă lucrul acesta: viața în Hristos”, în *Vestitorul Ortodoxiei*, anul XI, nr. 218-219, 1999, p. 4-5.

75. **Ichim, Pr. Dumitru**, „Muntele cu nume de sfânt”, în *Studii Teologice*, seria a III-a, anul IX, nr. 1, ianuarie-martie 2013, București, p. 293-299.
76. **Ierunca, Virgil**, „Un Karl Barth sui-generis”, în *Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei*, volum coordonat de Teodor Baconsky și Bogdan Tătaru-Cazaban, Editura Anastasia, București, 2003, p. 109-119.
77. **Iloae, Diac. Ștefan**, „Ascetica și mistica în teologia Părintelui Dumitru Stăniloae”, în *Studii Teologice*, Seria a II-a, anul XLVI, nr. 4-6, iulie-decembrie, 1994, p. 71.
78. **Ioachim, P.S. Băcăuanul, Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Romanului**, „Părintele Stăniloae – autorul unei teologii mărturisitoare”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 109-112.
79. **Ioja, Asist. univ. drd. Cristinel**, „Revelație și rațiune. Despre posibilitățile coexistenței fără confuzie a rațiunii cu taina”, în *Altarul Banatului*, anul XVI, serie nouă, nr. 7-9, iulie-septembrie 2005.
80. **Ioja, Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel**, „Părintele Dumitru Stăniloae (1903-1993) – restaurarea Dogmaticii Ortodoxe în secolul al XX-lea”, în *Părintele Profesor Dumitru Stăniloae sau consonanța dintre dogmă, spiritualitate și liturghie*, Editura Cetatea de Scaun, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2015, p. 86-98.
81. **Ionașcu, Ierom. Iuvenalie**, „Reflexe ale teologiei părintelui Dumitru Stăniloae în literatura teologică italiană”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 113-115.
82. **Ionescu, Nae**, „Cultura academică și teologia”, *Teologia – Integrala publicisticii religioase*, ediție, introducere și note Dora Mezdrea, Editura Deisis, Sibiu, 2003, p. 231.
83. **Ionescu, Nae**, „Învățământul teologic” în *Roza vânturilor*, Editura „Cultura Națională”, București, 1990, p. 19-21.
84. **Ionescu, Nae**, „Pentru o teologie cu nespecialiști”, în *Teologia – Integrala publicisticii religioase*, Editura Deisis, Sibiu, 2003, p. 223-225.
85. **Ionescu, Nae**, „Totul despre Facultatea Chișinăului”, în *Roza vânturilor*, Editura „Cultura Națională”, București, 1990, p. 29-34.
86. **Ioniță, Ioan**, „Teologia ca experiență a misterului divin. Omagiu memoriei părintelui profesor Dumitru Stăniloae”, în *Teologie și Viață*, anul VI, nr. 11-12, 1996, p. 116-119.

87. **Ioniță, Pr. prof. dr. Viorel**, „Contribuția Părintelui Dumitru Stăniloae la dialogul ecumenic”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 87-93.
88. **Istrati, Ioan Valentin**, „Lumina din inimi, Spiritualitate isihastă în traducerea și tâlcuirea Părintelui Stăniloae”, în *Teologie și Viață*, anul XIII, nr. 7-13, 2003, pp. 306-307; Petroniu Florea Sălăjanul, „Părintele Dumitru Stăniloae și Filocalia”, în *Legea românească*, anul XIV, nr. 4, 2003, p. 306-307.
89. **Ițu, Mircea**, „Îndumnezeirea omului în viziunea lui Dumitru Stăniloae”, în *Caietele Universității „Sextil Pușcariu” Brașov*, anul II, vol. 3, nr. 2, 2002, p. 116-124.
90. **Lehman, Karl, Cardinal**, „Despre raportul dintre Teologie și Spiritualitate. O primă privire asupra operei teologice a lui Dumitru Stăniloae”, în *Teologie și Viață*, anul XIV, nr. 1-6, 2004, p. 34-40.
91. **Lemeni, Adrian**, „Cunoașterea teologică asumată ca experiență eclesială trăită în Duh și Adevăr”, în *Teologia Dogmatică Ortodoxă la începutul celui de al III-lea mileniu. Contribuția dogmatiştilor arădeni: accente, probleme, perspective*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2006, p. 240-254.
92. **López-Gay, Jesús**, „Le phénomène mystique”, *Dictionnaire de Spiritualité*, vol. X, Beauchesne, Paris, col. 1889-1902 .
93. **Louth, Andrew**, „Dumitru Stăniloae și teologia neo-patristică” în *Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei*, volum coordonat de Teodor Baconsky și Bogdan Tătaru-Cazaban, Editura Anastasia, București, 2003, p. 121-157.
94. **Marcu, Grigorie T.**, „Atitudini – Universitatea, Biserica și Pregătirea Clerului”, în *Revista Teologică*, nr. 11-12, noiembrie-decembrie, Sibiu, 1936, p. 431-432.
95. **Marinescu, Adrian**, „Criteriile și fundamentele patristice ale teologiei. Elemente structurale ale Teologiei Ortodoxe dintotdeauna și premise ale rezolvării problematicei teologice de astăzi”(I), în *Studii Teologice*, seria a III-a, anul IX, nr. 2, București, aprilie-iunie 2013, p. 263-298.
96. **Marinescu, Adrian**, „Criteriile și fundamentele patristice ale teologiei. Elemente structurale ale Teologiei Ortodoxe dintotdeauna și premise ale rezolvării problematicei teologice de astăzi”(II), în *Studii Teologice*, seria a III-a, anul IX, nr. 3, București, iulie-septembrie 2013, p. 5-54.
97. **Marinescu, Adrian**, „Părintele bisericesc sau Sfântul Părinte, martor și organ al lucrării Sfântului Duh în Biserică și în membrii acesteia. Noțiunea de „Părinte bisericesc” în

- tradiția patristică, originea și semnificația ei teologică. Scriitorul creștere a Bisericii vs. scriitorul „creștin” (partea I)”, în *Studii Teologice*, nr. 1, anul 2009, p. 31-102.
98. **Mehedințu, Pr. Viorel**, „Părintele Profesor Dumitru Stăniloae”, în *Studii Teologice*, seria a III-a, anul IX, nr. 2, aprilie-iunie 2013, București, p. 5-18.
99. **Mezdrea, Dora**, „Nae Ionescu – teologul”, în *Nae Ionescu, Teologia – Integrarea publicisticii religioase*, Editura Deisis, Sibiu, 2003, p. 5-14.
100. **Michiduță, Dr. Adrian**, „Nichifor Crainic – cronobiografie”, în Nichifor Crainic, *Teologie și filozofie – Publicistică (1922-1944)*, Ediție critică, text stabilit, cronobiografie, note și bibliografie de dr. Adrian Michiduță, Editura Aius Printed, Craiova, 2010, p. 7-29.
101. **Mladin, Nicolae**, „Influența lui Dionisie Areopagitul asupra lui Juan de la Cruz”, în *Nichifor Crainic, Cursurile de mistică. I Teologie mistică. II Mistică germană*, Editura Deisis, Sibiu, 2010, p. 603-670.
102. **Moldoveanu, Pr. lect. dr. Ioan**, „O bibliografie a isihasmului românesc”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004.
103. **Moșoiu, Nicolae**, „Considerații privind moștenirea teologică primită de la Părintele Profesor Dumitru Stăniloae”, în *Teologia Dogmatică Ortodoxă la începutul celui de al III-lea mileniu. Contribuția dogmatiştilor arădeni: accente, probleme, perspective*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2006, p. 255-311.
104. **Moșoiu, Nicolae**, „Dumnezeu ne-a făcut pentru a-L cunoaște – scurtă introducere la theognosia în gândirea Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae”, în *Studii Teologice*, seria a III-a, nr. 4, 2006, p. 56-92.
105. **Muntean, Pr. Prof. Dr. Vasile**, „Mistica răsăriteană”, în *Altarul Banatului*, anul XV, serie nouă, nr. 7-9, iulie-septembrie, 2004, p. 52-58.
106. **Neacșu, Vasile**, „Îndumnezeirea din perspectiva constituției ființei umane și a relației acesteia cu cosmosul – viziunea teologică a părintelui Stăniloae”, în *Revista Teologică*, nr. 2, 2007, p. 152-161.
107. **Neacșu, Vasile**, „Teologia cosmosului și îndumnezeirea omului. Viziunea Părintelui Stăniloae”, în *Anuarul Facultății de Teologie Andrei Șaguna din Sibiu*, serie nouă, 2004-2005, p. 185-204.
108. **Neamțu, Mihail**, „Confesiunea apostolică, hermeneutică a Scripturii și limbajul teologic al Ortodoxiei”, în *Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei*, volum coordonat de Teodor Baconsky și Bogdan Tătaru-Cazban, Editura Anastasia, București, 2003.

109. **Nicolae, Mitropolitul Ardealului**, „Nichifor Crainic și timpul nostru”, în *Gândirea*, anul XIX, nr. 4, aprilie 1940, p. 195-196.
110. **Nicolescu, Costion**, „Părintele Dumitru sau viața ca teologie”, în Costion Nicolescu, *Părintele nostru Dumitru Stăniloae sau viața ca teologie*, Editura Meteor Publishing, București, 2015, p. 15-21.
111. **Nicolescu, Costion**, „Părintele Dumitru Stăniloae, solul lui Dumnezeu către noi, solul nostru către Dumnezeu”, în Costion Nicolescu, *Părintele nostru Dumitru Stăniloae sau viața ca teologie*, Editura Meteor Publishing, București, 2015, p. 5-14.
112. **Noica, Ierom. Rafail**, „Teologia și monahismul”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004.
113. **Papadopoulos, Prof. dr. Stelyanos**, „Părintele Dumitru Stăniloae – cel mai mare teolog ortodox al întregii creștinătăți în veacul al XX-lea”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 81-85.
114. **Patapievici, Horia Roman**, „Dumitru Stăniloae și notele de subsol ale Filocaliei”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 103-104.
115. **Păcurariu, Mircea**, „Preotul profesor și academician Dumitru Stăniloae. Câteva coordonate biografice”, în *Persoană și Comuniune – Prinos de cinstire Părintelui Profesor Academician Dumitru Stăniloae la împlinirea vârstei de 90 de ani*, Editura și Tiparul Arhiepiscopiei Ortodoxe Sibiu, Sibiu 1993, p. 1-15.
116. **Petrescu, Cezar**, „Pe când eram tineri”, în *Gândirea*, anul X, nr. 12, 1930, p. 407-411.
117. **Petrovici, Ion**, „Activitatea lui Nichifor Crainic”, în *Gândirea*, anul XIX, nr. 4, aprilie 1940, p. 193-194.
118. **Plămădeală, Antonie**, Mitropolitul Transilvaniei, „Generația Stăniloae”, în *Persoană și Comuniune – Prinos de cinstire Părintelui Profesor Academician Dumitru Stăniloae la împlinirea vârstei de 90 de ani*, Editura și Tiparul Arhiepiscopiei ortodoxe Sibiu, 1993, p. 11-22.
119. **Popa, IPS Prof. Univ. Dr. Irineu**, „Hristologia precalcedoniană în gândirea Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae”, în *Părintele Profesor Dumitru Stăniloae sau consonanța*

- dintre dogmă, spiritualitate și liturghie*, Editura Cetatea de Scaun, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2015, p. 15-36.
120. **Popa, Pr. lect. dr. Gheorghe**, „Înnoirea discursului teologic – o exigență a teologiei contemporane”, în *Ortodoxia*, anul LIV, nr. 1-2, ianuarie-iunie, București, 2003, p. 90-96.
121. **Popescu, M. Teodor**, „Nichifor Crainic în teologia noastră”, în *Gândirea*, anul XIX, nr. 4, aprilie 1940, p. 277-282.
122. **Popescu, Pr. Dumitru**, „Are mișcarea ecumenică un viitor?”, în *Mitropolia Ardealului*, nr. 5, an 1987, p. 7-12.
123. **Popescu, Pr. Asist. Dumitru**, „Învățământul teologic”, în *B.O.R.*, an XCI, nr. 6, iunie, 1973, p. 624-629.
124. **Popescu, Pr. Lect. Univ. Dr. Sergiu**, „Câteva considerații privind scopul scrierilor Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae”, în *Părintele Profesor Dumitru Stăniloae sau consonanța dintre dogmă, spiritualitate și liturghie*, Editura Cetatea de Scaun, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2015, p. 319-326.
125. **Popescu, Pr. prof. dr. Dumitru**, „Centralitatea lui Hristos în teologia ortodoxă contemporană”, în *Ortodoxia*, anul LIII, nr. 3-4, iulie-decembrie, București, 2002, p. 11-20.
126. **Popescu, Pr. prof. dr. Dumitru**, „Esența sintezei dogmatice a Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae”, în *Studii Teologice*, Seria a II-a Anul XXXV, nr. 7-8, iulie-octombrie, 1982, București, p. 581-586.
127. **Popescu, Pr. prof. dr. Dumitru**, „Impactul operei Părintelui Dumitru Stăniloae asupra teologiei și culturii contemporane”, în *Ortodoxia*, an LI, nr. 1-2, ianuarie-iunie, 2001, p. 26-37.
128. **Popescu, Prof. Dr. Teodor M.**, „Ce reprezintă azi Biserica Ortodoxă?”, în *B.O.R.* an LIX (1941), nr. 1-2, p. 10-39.
129. **Popescu, Teodor M.**, „Primul Congres de Teologie Ortodoxă”, Atena 29 noiembrie-6 decembrie 1936, în *Studii Teologice*, anul VI (1937), vol. I, p. 151-18.
130. **Preda, Radu**, „Patru meditații asupra discursului teologic”, în *Studii Teologice*, seria a II-a, anul XLV, nr. 3-4, mai-august, 1993, p. 13-134.
131. **Radovici, Ierom. Prof. Dr. Amfilohie**, „Părintele Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, *Doctor Honoris Cauza* al Facultății de Teologie din Belgrad”, în *Studii Teologice*, Seria a II-a, Anul XXXIV, nr. 7-8, București, iulie-octombrie, 1982, p. 602-604.
132. **Rădășanu, Cristian-Petru (arhim. Hrisostom)**, „Părintele Dumitru Stăniloae și renașterea isihastă în sec. XX românesc”, în *Teologie și Viață*, 2013.

133. **Remete, Pr. George**, „A șaptea, cale de cunoaștere a lui Dumnezeu”, în *Credința Ortodoxă*, nr. 1, anul 2002, p. 33-50.
134. **Remete, Pr. prof. dr. George**, „Teologia speculativă și teologia pietistă”, în *Ortodoxia*, anul LV, nr. 3-4, iulie-decembrie, București, 2004, p. 104-115.
135. **Ritter, Adolf Martin**, „În amintirea Părintelui Stăniloae”, în *Părintele Dumitru Stăniloae în conștiința contemporanilor – mărturii, evocări, amintiri*, Editura Trinitas, Iași, 2003, p. 138-143.
136. **Rogobete, Silviu Eugen**, „Existențialism mistic sau participare comunitară? Două alternative în cadrul tradiției ortodoxe: Vladimir Lossky și Dumitru Stăniloae”, în *Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei*, volum coordonat de Teodor Baconsky și Bogdan Tătaru-Cazaban, Editura Anastasia, București, 2003, p. 245-305.
137. **Savin, Ioan G.**, „Congresul Teologic de la Atena”, în *Gândirea*, an XVI (1937), nr. 3, p. 129-132.
138. **Săsăujan, Mihai**, „Relația Stat-Biserică în gândirea mitropolitului Nicolae Bălan”, în *Teologia*, anul VIII, nr. 1-2, p. 206-220.
139. **Scriban, Arhim.**, *Congresul profesorilor de teologie în Atena*, în *B.O.R.*, an LIV (1936), nr. 11-12, p. 734.
140. **Scrima, André**, „Renașterea filocalică în ortodoxia românească”, în *Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei*, volum coordonat de Teodor Baconsky și Bogdan Tătaru-Cazaban, Editura Anastasia, București, 2003.
141. **Serafim Joantă, Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania și Europa Centrală**, „Părintele Dumitru Stăniloae și isihasmul românesc în secolul al XX-lea”, în *Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei*, volum coordonat de Teodor Baconsky și Bogdan Tătaru-Cazaban, Editura Anastasia, București, 2003, p. 77-85.
142. **Shmaliy, Pr. prof. Vladimir**, „Cosmologia Sfinților Părinți capadocieni. O contribuție la dialogul contemporan al științei cu teologia”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004.
143. **Stan, Pr. Lect. Univ. Dr. Nicolae Răzvan**, „Părintele Profesor Dumitru Stăniloae sau consonanța dintre teologie și viață”, în *Părintele Profesor Dumitru Stăniloae sau consonanța dintre dogmă, spiritualitate și liturghie*, Editura Cetatea de Scaun, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2015, p. 9-14.

- 144.**Stăniloae, Lidia**, „Donald Allchin”, în *O prietenie între Părintele Dumitru Stăniloae și Părintele Donald Allchin*, ediție, traducerea documentelor din limbile engleză, franceză și greacă veche și note de Dr. Dorin-Demostene Iancu, Editura Basilica, București, 2014.
- 145.**Strat, Emilia Irina**, „Părintele Dumitru Stăniloae și filocalismul”, în *Revista de filozofie*, Tomul 51, nr. 1-2, 2004, p. 163-168.
- 146.**Streza, Pr. Nicolae**, „Nicolae Mladin (1914-1986), Profesor de teologie și Mitropolit al Ardealului - scurtă biografie”, în Nicolae Mladin, *Prelegeri de mistică ortodoxă*, notate de studentul în teologie în anul universitar 1947-1948, Editura Veritas, Târgu-Mureș, 1996, p. 17-21.
- 147.**Surdu, Alexandru**, „Dumitru Stăniloae despre istoria isihasmului în România”, în *Academica*, anul XIV, nr. 20, 2003, pp. 15-16; și în *Revista de filozofie*, Tomul 51, nr. 1-2, 2004, p. 15-16.
- 148.**Tache, Pr. Sterea**, „Dumnezeu, Omul și Creația în teologia ortodoxă și în preocupările ecumenismului contemporan”, în *Ortodoxia*, anul XLIX, nr. 1-2, ianuarie-iunie, 1998, București, p. 10-96.
- 149.**Tache, Pr. Sterea**, „Sfânta Treime și creația în gândirea Părinților Bisericii”, în *Studii Teologice*, nr. 1-2, anul 2003, p. 50-59.
- 150.**Teșu, Ioan C.**, „Teologia Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae, o teologie a iubirii și dăruirii, a rugăciunii și desăvârșirii”, în *Teologie și Viață*, anul XIII, nr. 7-12, 2003, p. 116-122.
- 151.**Teșu, Pr. conf. Dr. Ioan C.**, „Taina Teologiei în gândirea Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae”, în *Studii Teologice*, seria a II-a, anul IV, nr. 3-4, iulie-decembrie, 2003, p. 10-17.
- 152.**Teșu, Pr. Ioan C.**, „Teologia ca exercițiu ascetic și experiență mistică. Aprofundări ale părintelui Stăniloae”, în *Studii Teologice*, seria a III-a, anul IX, nr. 2, aprilie-iunie 2013, București, p. 99-114.
- 153.**Tselenghidis, Prof. Dimitrios**, „Teologia ortodoxă și învățământul superior astăzi”, traducere pr. Gheorghe Holbea, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004.
- 154.**Tulcan, Pr. conf. dr. Ioan**, „Coordonate eclesiologice fundamentale în gândirea părintelui Stăniloae”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 179-191.

155. **Tulcan, Pr. Ioan**, „Coordonate fundamentale ale învățaturii creștine ortodoxe despre creație, ca temei al responsabilității omului în lumea de astăzi, față de ea”, în *Teologia*, nr. 3-4, anul 1999, p. 14-21.
156. **Ursu, N.A.**, „Școala de traducători români din obștea starețului Paisie de la Mănăstirile Dragomirna, Secu și Neamț”, în *Românii în reînnoirea isihastă*, Editura Trinitas, Iași, p. 39-82.
157. **Vartolomeu Băcăoanul S., Arhiereul**, „Creștinismul social” în *B.O.R.*, an, XXXVII (1913), nr. 9.
158. **Vasile, Mihai D.**, „Desăvârșirea omului în concepția filocalică a Părintelui Dumitru Stăniloae”, în *Caietele Universității „Sextil Pușcariu” Brașov*, anul II, vol. 3, nr. 2, 2002, p. 57-77.
159. **Vasilescu, Emilian**, „Apologeți creștini. Dumitru Stăniloae”, în *Părintele Dumitru Stăniloae în conștiința contemporanilor – mărturii, evocări, amintiri*, Editura Trinitas, Iași, 2003, p. 161-168.
160. **Vasilescu, Emilian**, „Nichifor Crainic apologet creștin”, în *Gândirea*, anul XIX, nr. 4, aprilie, 1940, p. 283-289.
161. **Vasilescu, Prof. Mariana E.**, „Spiritualitatea ortodoxă”, în *Revista Teologică*, an XXXVII, ianuarie-februarie 1947, nr. 1-2, p. 14-30.
162. **Ware, Episcop Kallistos**, „Puterea Numelui. Rugăciunea lui Iisus în spiritualitatea ortodoxă”, în *Rugăciunea lui Iisus*, Editura „Orthodox Kypseli” Tesalonic, Grecia, pentru Asociația „Sfântul Grigorie Palama” din România, București, 1992, p. 7-12.
163. **Ware, Kallistos Episcop al Diokleei**, „Educația teologică în Scriptură și la Sfinții Părinți”, în *Studii Teologice*, Seria a II-a, anul XLVI, nr. 4-6, iulie-decembrie, 1994, p. 83-90.
164. **Ware, Kallistos, Episcop al Diokleei**, „Experiența lui Dumnezeu în Teologia Dogmatică a părintelui Dumitru Stăniloae”, în *Persoană și Comuniune – Prinos de cinstire Părintelui Profesor Academician Dumitru Stăniloae la împlinirea vârstei de 90 de ani*, Editura și Tiparul Arhiepiscopiei ortodoxe Sibiu, 1993, p. 108-119.
165. **Zizioulas, Ioannis**, „Teologia patristică în lumea modernă”, în *Studii Teologice*, nr. 3-4, 1996.

IV. PREFEȚE, INTRODUCERI, RECENZII.

1. **Anghelescu F., Gheorghe**, „Părintele Acad. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Doctor Honoris Cauza* al Universității din București”, în *Studii Teologice*, , Seria a II-a, Anul XLIV, nr. 3-4, mai-august, 1992, București, p. 139-140.

2. **Arăpașu, Teoctist, Patriarh**, „Precuvântare”, în Preotul Profesor Dumitru Stăniloae, *Ascetica și mistică Bisericii Ortodoxe*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, p. 1-3.
3. **Bria, Pr. prof. univ. dr. Ion**, „Prefață” la Nicolae Moșoiu *Taina prezenței lui Dumnezeu în viața umană. Viziunea creatoare a Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae*, ediția a II-a, Editura Paralela 45, București.
4. **Buzescu, Pr. Prof. Dr. Nicolae C.**, „Recenzie” la Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă, vol. I, II, III*, București, 1978, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, în *B.O.R.*, an XCVII, nr.3-4, martie-aprilie, 1979, p. 596-607.
5. **Clément, Olivier**, „Prefață” la Mitropolitul Serafim, *Isihasmul – tradiție și cultură românească*, traducere Iuliana Iordăchescu, Editura Anastasia, București, 1994.
6. **Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**, „Cuvânt înainte” la Adrian Lemeni, *Adevăr și Comuniune*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2011, p. 5-8.
7. **Frunză, Sandu**, „Postfață” la Dumitru Stăniloae *Ascetică și mistică creștină sau Teologia vieții spirituale*, Editura Casa cărții de știință, Cluj-Napoca, 1993.
8. **Ică jr., Diac. Ioan I.**, „Și totuși Tradiția are dreptate – note pe marginea interpretării Corpusului Areopagitic”, în Andrew Louth, *Dionisie Areopagitul – o introducere*, în românește de Sebastian Moldovan, studiu introductiv Diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1997, p. 5-26.
9. **Ioachim, Băcăuanul, Episcop**, „Cuvânt înainte” la *Îndumnezeirea omului în gândirea Părintelui Stăniloae*, Editura Trinitas, Iași, 2003, în *Cronicarul Romanului*, nr. 10, 2004, p. 7-8.
10. **Moldovan, Pr. Prof. Ilie**, „Prefață”, la Dumitru Stăniloae, *Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie*, Ediția a II-a, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000.
11. **Necula, Pr. prof. dr. Nicolae D.**, „Cuvânt introductiv” la „Congresul Dumitru Stăniloae 9-14 noiembrie 2003”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 35-38.
12. **Nicolae, Mitropolitul Banatului**, „Cuvânt înainte” la Toma de Kempis, *Urmarea lui Hristos*, ediția a II-a, traducere din limba latină de preot prof. Dumitru C. Vișan, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1991, p. 5-12.
13. **Olariu, Dr. Iosif**, „Precuvântare”, în *Manual de Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Editura Autorului - Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1907.

14. **Plămădeală, Dr. Antonie, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului**, „Cuvânt înainte”, la Ioan Gh. Savin „*Mistica și ascetica ortodoxă*”, Tiparul Tipografiei Eparhiale Sibiu, Sibiu 1996, p. 5-18.
15. **Popescu, Pr. Prof. Dumitru**, „Prefață” la Pr. Ioan Mihălcescu, *Dogmatica iubirii*, Editura România Creștină, București, 1998, . 3-5.
16. **Raiser, Konrad, Secretar General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor**, „Mesaj” la „Congresul Dumitru Stăniloae 9-14 noiembrie 2003”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004.
17. **Răducă, Pr. dr. Vasile**, „Studiu introductiv” la Vladimir Lossky, *Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit*, Editura Anastasia, București, 1990, p. 7-27.
18. **Redacția**, „Decernarea titlului de *Doctor Honoris Cauza*, al Facultății de Teologie din Salonic P.C. Preot Dumitru Stăniloae”, în *Studii Teologice*, Seria a II-a XXVIII, nr. 7-10, septembrie-decembrie, 1976, București, p. 733-734.
19. **Redacția**, „Părintele Profesor Dr. Dumitru Stăniloae, *Doctor Honoris Cauza* al Facultății de Teologie din Belgrad”, în *Studii Teologice*, citit de P. Cuv. Ierom. Prof. Dr. Amfilohie Radovici, Seria a II-a, Anul XXXIV, nr. 7-8, iulie-octombrie, 1982, București, p. 602-604.
20. **Serafim, Mitropolitul Mitropoliei Ortodoxe Române a Germaniei și Europei Centrale și de Nord**, „Cuvânt înainte” la Jürgen Henkel, *Îndumnezeire și etică a iubirii în Spiritualitatea ortodoxă. Ascetica și Mistica părintelui Dumitru Stăniloae*, Ediția a II-a, traducere diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2006, p. 7-12.
21. **Theodorescu, Acad. Răzvan**, „Mesaj” adresat la Programul manifestărilor dedicate centenarului nașterii Părintelui Dumitru Stăniloae, organizate de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” a Universității din București, sub patronajul P.F. Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și cu concursul Secretariatul de Stat pentru Culte, 9-14 Noiembrie 2003”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 45-47.
22. **Timuș, Arhimandrit Gherasim**, „Precuvântare” la Macarie Bulgakov, *Introducere în teologia Ortodoxă*, trad. Arhim. Gherasim Timuș, cu binecuvântarea Mitropolitului Primat D.D. Calinic, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1885, p. 5.

23. **Tulcan, Pr. Conf. Dr. Ioan**, „Cuvânt înainte” la *Teologia Dogmatică Ortodoxă la începutul celui de al III-lea mileniu. Contribuția dogmatiştilor arădeni: accente, probleme, perspective*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2006, p. 5-7.
24. **Yannoulatos, P.F. Anastasie**, „Alocuțiune de mulțumire”, în *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” anul universitar 2003-2004, închinat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae cu prilejul a 100 de ani de la naștere*, Editura Universității din București, anul IV, 2004, p. 129-130.

V. DICȚIONARE.

1. **Bria, Pr. prof. dr. Ion**, *Dicționar de Teologie Ortodoxă A-Z*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.
2. **Păcurariu, Pr. prof. univ. dr. Mircea**, *Dicționarul teologilor români*, Ediția a doua, revăzută și întregită, Editura Enciclopedică, București, 2002.